

Museum Meermanno | Huis van het boek

Jaarverslag 2013

Jaarverslag 2013

Museum Meermanno | Huis van het boek

Den Haag, mei 2014

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Hoofdstuk 1: Bestuursverslag	11
1.1. Samenstelling Raad van Toezicht	11
1.2. Bestuur en directie	12
1.3. Financiële positie	12
1.4. Prestatie-eisen	12
1.5. Voorgenomen prestaties	14
1.6. Verrichte activiteiten	16
1.6.1. Publieksfunctie	16
1.6.2. Collectiefunctie	24
1.6.3. Wetenschappelijke functie	27
1.6.4. Educatie	27
1.6.5. Relatiebeheer	31
1.6.6. Huisvesting	31
1.7. Beleidsplan en subsidiebeschikking	32
1.8. Continuïteit	32
1.9. Evaluatie	35
1.10. Toelichting 2013-2016	36
Hoofdstuk 2: Prestatieverantwoording	39
Hoofdstuk 3: Jaarrekening 2013	41
Hoofdstuk 4: Accountantsproducten	66
Bijlagen	
1. Convenant en intentieverklaring Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermanno	73
2. Personeelszaken	85
3. Bruiklenen aan tentoonstellingen elders	89
4. Publicaties van personeelsleden	92
5. Relatiebeheer	95
6. Recensies van tentoonstellingen	97

А Майкина мама
сидит над проектом.
Проект ее
точен
и прост:

выстроить срочно
дешевый и крепкий
железно-
дорожный
мост.

БАГАЖНАЯ
КВИТАНЦИЯ

БАГАЖНАЯ
КВИТАНЦИЯ

Выдали даме на станции
Четыре зелёных квитанции
О том, что получен багаж:

Диван,
Чемодан,
Саквояж,

Картина, корзина, картонка
И маленькая собачонка.

БАГАЖНАЯ
КВИТАНЦИЯ

БАГАЖНАЯ
КВИТАНЦИЯ

Вещи везут на перрон,
Нидают в открытый вагон.
Готово: уложен багаж—
Диван,
Чемодан,
Саквояж,
Картина, корзина, картонка
И маленькая собачонка.
Но только раздался звонок,
Удрал из вагона щенок.

Inleiding

Museum Meermannano kreeg van de Minister van OCW op advies van de Raad van Cultuur twee opdrachten voor 2013: 1. De opdracht om verregaande samenwerking te realiseren met het Letterkundig Museum en 2. In één jaar 25% subsidie inleveren (ruim 400.000,- euro).

Opdracht 1

Ruim negen maanden hebben Museum Meermannano en het Letterkundig Museum onderzocht of fusie/verregaande samenwerking mogelijk was. De verschillen in collectiegeschiedenis en visies over het bestaansrecht in de toekomst van met name Museum Meermannano bleken na serieus en zeer intensief onderzoek niet te overbruggen.

Op eigen initiatief heeft Museum Meermannano na het afsluiten van de onderhandelingen met het Letterkundig Museum in oktober 2013 onmiddellijk toenadering gezocht tot de al bestaande samenwerkingspartner vanaf de oprichting van het museum in 1848 : de Koninklijke Bibliotheek. Binnen korte tijd werd een nieuw convenant gesloten (zie bijlage) waarin nieuwe zaken werden vastgelegd, waaronder de afspraak dat beide instellingen een conservator oude collecties zouden delen en gezamenlijk grote tentoonstellingen zouden maken waarbij de eigen collecties van beide instellingen leidend zouden zijn. Verder werden al geruime tijd bestaande afspraken in dit nieuwe convenant nog eens bekrachtigd, zoals het delen van expertise op diverse inhoudelijke en BackOffice onderdelen, depotruimten en het afstemmen van elkaars collectieplannen c.q. verwervingen. Daarnaast werd een intentieverklaring getekend om de mogelijkheden van verregaande samenwerking tussen Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermannano te onderzoeken die zouden moeten resulteren in een integratie van beide instellingen per 1 januari 2017. Museum Meermannano zal per zes maanden hiervan verslag van dit proces doen aan OCW.

Opdracht 2

De opdracht om het geheel van de bezuinigingen van 25% op de exploitatie (de huur bleef onverminderd omhoog gaan) binnen één jaar te realiseren, bleek een te lastige opgave. Halverwege 2013 moest Museum Meermannano constateren dat er een beperkt tekort van circa € 52.000,- zou ontstaan per 31 december 2013 van de totaal ruim

€ 400.000,-- die moest worden bezuinigd in één jaar.. Hierop werden onmiddellijk maatregelen genomen in de personele en materiële sfeer. Deze konden menselijkerwijs en volgens de regels van de CAO uiteraard niet meteen worden gerealiseerd. Door ontslag van twee personeelsleden en een tweede reorganisatie is dit tekort in 2014 structureel verholpen. Het tekort van 2013 zal verrekend worden met de eigen algemene reserves. Met dien verstande dat de algemene reserves nog steeds voldoende zijn om drie maanden salaris uit te betalen bij faillissement. Een kleine reserve zal worden gerealiseerd door nogmaals alle posten door te nemen en te kijken of er bezuinigd kan worden, zoals bijvoorbeeld op het jaarlijkse aankoopbudget van het museum.

Even actief voor het publiek

Museum Meermanno werkte in 2013 met beduidend minder mensen en middelen, maar heeft getracht en is er ook in geslaagd om dit niet ten koste van de activiteiten voor het publiek te laten gaan. Het museum was actiever dan ooit, hield evenveel of meer tentoonstellingen, rondleidingen, workshops en lesprogramma's dan in 2012. Het museum genereerde nieuwe doelgroepen (gezinnen met kinderen), meer bekendheid, nieuwe Vrienden en meer eigen inkomsten. Het museum heeft de eigen inkomsten door allerlei initiatieven weten te laten groeien van 8% in 2009 tot 28,9% in 2013. De grote waardering voor Museum Meermanno uitte zich zowel in recensies, bijdragen in het gastenboek, via digitale kanalen, als in bijdragen van het publiek in natura (schenkingen) en financiële bijdragen. De collectie van het museum werd geraadpleegd voor onderzoek en er werden aan tal van belangrijke tentoonstellingen in binnen- en buitenland bruiklenen verstrekt uit de mooie en bijzondere collectie die het museum rijk is. Zoals aan de hand van het bovenstaande feiten kan worden geconcludeerd, kende het Museum Meermanno op een klein aantal terreinen ondanks de forse bezuinigingen van 25% een kleine groei. Daar zijn RvT, directie en staf, vrienden en stakeholders van het museum wederom enorm trots op. Deze groei had op alle terreinen ook in de komende jaren voortgezet kunnen worden, waren er niet de forse eisen vanuit OCW en de Raad van Cultuur geweest.

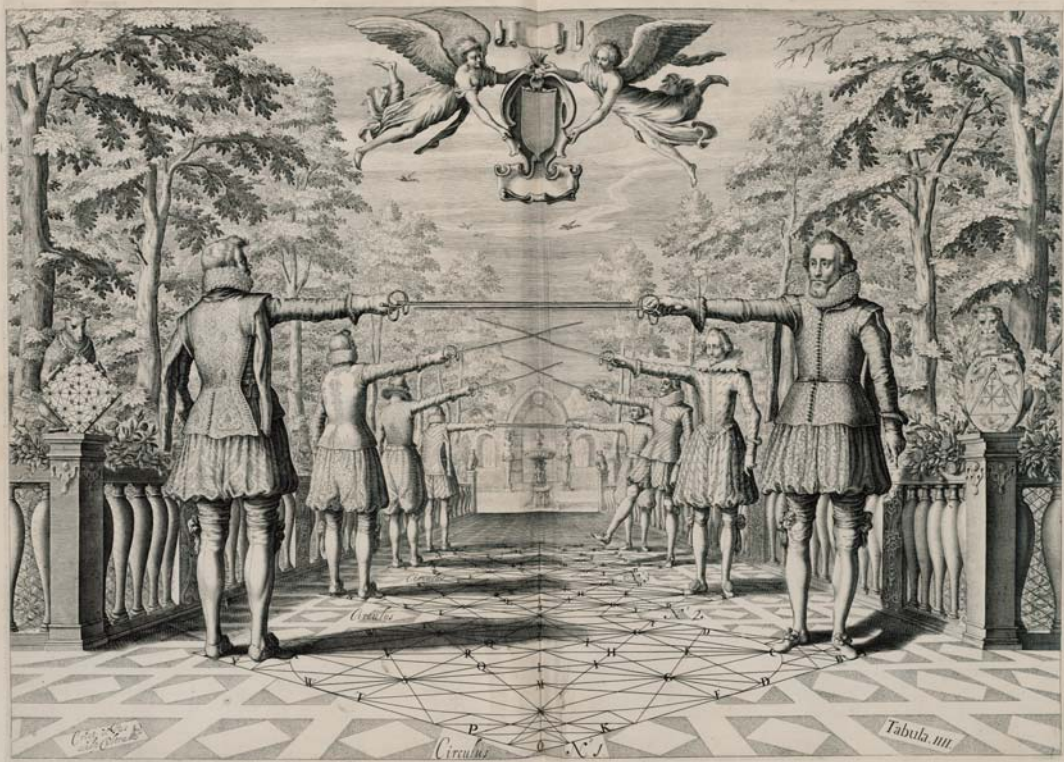
Een tol werd zeker ook betaald: de zeer intensieve en veelvuldige besprekingen met het Letterkundig Museum namen veel tijd in beslag (zeker drie maanden voltijds van alleen al de directeur) en dit belemmerde directeur en staf in het uitvoeren van verschillende taken. In een grote organisatie kan er voor dergelijke besprekingen wellicht iemand worden vrijgemaakt. Met een kleine bezetting zoals Museum Meermanno die kent, is dit niet mogelijk. De tol

werd betaald in minder sponsoractiviteiten door de directeur en haar staf wat leidde tot minder mogelijkheden qua publiciteit. Dit leidde tot een kleine terugloop in de bezoekers ten opzichte van 2012. Gelukkig verlopen de vrijwillig geïnitieerde besprekingen met de Koninklijke Bibliotheek in een harmonieuze sfeer zodat in het eerste kwartaal van 2014 al geconstateerd kan worden dat Museum Meermanno weer op het aantal bezoekers van 2012 zal afstevenen. Graag maakt het museum de kanttekening dat het aantal bezoekers in 2013 nog steeds vele malen hoger ligt dan in de jaren voor 2010. Zo bezochten in 2009 krap 12.000 bezoekers het Meermanno maar in 2013 21.000 bezoekers plus nog 1409 bezoekers aan een tentoonstelling van Museum Meermanno in Antwerpen (“Leestekenen” in de Erfgoed bibliotheek Hendrik Conscience).

Het is onze volle overtuiging, gestaafd aan de hand de behaalde resultaten in de afgelopen jaren, dat het museum nog verder had kunnen groeien en zich ontwikkelen. Het is te betreuren dat Museum Meermanno, het oudste boekenmuseum ter wereld opgericht in 1848, deze kans niet krijgt en dat OCW en de Raad voor Cultuur er duidelijk voor kiezen om juist grote musea te stimuleren en te ondersteunen. Men ziet kennelijk geen bestaansrecht in Nederland voor oude, bijzondere en kleinere musea.

Voor de goede orde en in alle duidelijkheid: Museum Meermanno is geheel niet tegen intensieve samenwerking in het museale veld, sterker nog, de intensieve samenwerking van het museum met vele verschillende partijen, binnen en buiten de culturele wereld, laten dit zien, zie de bijlage. Het nieuwe convenant en de intentieverklaring tot integratie met de Koninklijke Bibliotheek zijn daar eveneens getuigen van. Museum Meermanno ziet dan ook een toekomst met de Koninklijke Bibliotheek met vertrouwen tegemoet.

Maartje de Haan
directeur

Hoofdstuk 1: Bestuursverslag

Inleiding

Dit bestuursverslag is geschreven als verantwoording van de subsidie, die het Ministerie van OCW aan Museum Meermanno heeft toegezegd ten behoeve van het beheer en de exploitatie van het museumgebouw en de museale collectie.

1.1. Samenstelling Raad van Toezicht

Lid in 2013	Rooster van aftreden
Drs. W.J. Deetman, lid Raad van State (voorzitter)	2009-2016
Drs. J.S.M. Savenije, algemeen directeur Koninklijke Bibliotheek (qq, permanent lid)	2009-2016
Drs. C. van Dijkhuizen, CFO ABN AMRO (lid)	2005-2016
Mevr. prof. dr. L. Kuitert, Leerstoel Boekwetenschap, UvA (lid)	2009-2016
Dr. S. Noorda, Voorzitter van de Vereniging v. Universiteiten VSNU (lid)	2010-2017
Mevr. drs. A. Portegies, uitgever Querido (lid)	2010-2017

De Raad van Toezicht kwam in 2013 drie maal bijeen voor overleg. Daarnaast had de directeur nog verschillende extra overleggen met de financiële en bedrijfskundig deskundige in de RvT, de heer Van Dijkhuizen, en de voorzitter, de heer Deetman. Deze overleggen vonden plaats in het kader van de bijzondere situatie waarin het museum zich in 2013 bevond. Door deze situatie moest het museum vaker documenten overleggen voor de besprekingen over de eisen van OCW n.a.v. de adviezen van de Raad voor Cultuur. Dat waren, zoals gezegd, een bezuiniging van 25% en een verplicht onderzoek tot samenwerking/samengaan met het Letterkundig Museum te Den Haag. Hiervoor moesten specifieke financiële stukken door mevrouw P. Toet, controller, overlegd worden. De heer Eddy Schuyer is tijdelijk toegevoegd aan de RvT als adviseur ten behoeve van de besprekingen met het Letterkundig Museum. Uiteindelijk bleken deze besprekingen niet tot een vruchtbaar resultaat te leiden en is gekozen voor een onderzoek naar verregaande samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek. Dit is in 2013 vastgelegd in een nieuw convenant en intentieverklaring (zie de bijlagen) tussen Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermanno. Alle leden van de RvT van Museum Meermanno zijn ervan overtuigd dat het niet raadzaam is in deze periode af te treden en naar nieuwe RvT-leden te zoeken en hebben zich bereid verklaard hun benoemingstermijn te verlengen tot het moment van integratie met de Koninklijke Bibliotheek

per 1 januari 2017. Uitzonderlijk is daarin de positie van de heer Van Dijkhuizen die hiermee een derde en laatste termijn ingaat, conform de statuten.

Good Cultural Governance

Het Museum Meermannno voldoet aan de GCG. Het volledig implementeren van GCG zal in 2014 herzien worden in het kader van de komende integratie met de Koninklijke Bibliotheek.

1.2. Bestuur en directie

De Stichting tot beheer van het Museum van het Boek/Museum Meermannno-Westreenianum kent één bestuurder/directeur en één plaatsvervanger met volledig mandaat:

- Mevr. drs. M.K. de Haan, directeur
- Mevr. drs. H.P. Mulder-van Schie, hoofd presentatie, vanaf april 2012. Zij zal per 1 mei 2014 vervangen worden door de heer drs. R. Tax, hoofd Collectiebeheer.

De bevoegdheden van de overige personeelsleden zijn vastgelegd in een delegatierooster. Voor een overzicht van het volledige personeelsbestand wordt verwezen naar de bijlage.

WNT

De beloning van de directie voldoet aan de in de Beleidsregels toepassing Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) genoemde maxima. Er zijn geen personeelsleden in dienst waarvan de beloning de normen overschrijdt.

1.3. Financiële positie

Hieronder volgen achtereenvolgens toelichtingen op het exploitatieresultaat van 2013, de financiële risico's, de uitgangspunten voor het financieel beleid en de OCW-eisen in het kader van cultuurprofijt.

Exploitatieresultaat

In 2013 bedraagt het exploitatieresultaat € - 57.393. Hiervan is € - 51.845 gedoteerd aan de algemene reserve.

Voor een boekhoudkundige toelichting op het exploitatieresultaat wordt verwezen naar de jaarrekening (zie hoofdstuk 3).

1.4 Prestatie-eisen

In het kader van de subsidieaanvraag voor de periode 2013-2016 werden de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- 30.000 bezoekers gemiddeld per jaar
- 5.500 kinderen bezoeken in schoolverband gemiddeld per jaar
- 18,5-21,5 % eigen inkomsten

Aantal bezoekers

In 2013 heeft het Museum Meermanno 21.038 bezoekers ontvangen. Dit aantal ligt beduidend lager dan het beoogde aantal van 30.000. Om echter aan de eisen van de Raad voor Cultuur en OCW te kunnen voldoen, om zowel 25% te bezuinigen op de exploitatie als ook een verregaande samenwerking met het Letterkundig Museum intensief en serieus te onderzoeken, is er zeer veel tijd in deze besprekingen gaan zitten (ongeveer drie volledige maanden) van directeur en medewerkers. In een kleine organisatie als die van Museum Meermanno is het niet mogelijk een personeelslid vrij te maken voor deze onderhandelingen. Dat deze tijd ten koste is gegaan van bijvoorbeeld sponsorwerven c.q. benadering van de media heeft zijn weerslag gehad op de bezoekersaantallen. Waarbij moet worden opgemerkt dat deze nog steeds vele malen hoger liggen dan in de jaren voor 2010.

2009: 11.757 bezoekers

2010: 13.513 bezoekers

2011: 19.409 bezoekers

2012: 24.955 bezoekers

2013: 21.038 bezoekers

Hieronder volgt een overzicht van de samenstelling van de bezoekerscijfers van 2009 t/m 2013. Bijzonder zijn de nieuwe doelgroepen waaronder gezinnen met kinderen die voor het eerst hun weg naar het museum wisten te vinden:

Jaar	Volwassenen groep	Kinderen groep	Volwassenen Individueel	Kinderen individueel	Totaal
2009	1.769	3.316	6.332	340	11.757
2010	2.527	3.339	7.170	477	13.513
2011	3.200	3.967	11.457	785	19.409
2012	3.246	3.026	17.994	689	24.955
2013	2.484	4.507	12.800	1.247	21.038

Opmerking:

Hoewel de eerste drie maanden van 2014 al weer een stijging van 3.500 bezoekers laten zien ten opzichte van 2013, lijkt het aantal

bezoekers van 30.000 per jaar gemiddeld te hoog ingeschat. Een aantal van gemiddeld 22.500-25.000 lijkt realistischer.

Bezoeken scholen

Aan de eis van 5.500 kinderen bezoeken in schoolverband is in 2013 bijna voldaan (5.320). Er is een duidelijke stijgende lijn waarneembaar, getuige het overzicht 2009-2013:

ONDERWIJS	2009	2010	2011	2012	2013
Leerlingen uit het basisonderwijs	2.540	2.524	3.202	2.602	2.877
Leerlingen uit het voortgezet onderwijs	436	588	569	985	924
Leerlingen uit het hoger onderwijs	409	349	809	601	1.519
Totaal aantal bezoekers in schoolverband	3.385	3.461	4.580	4.188	5.320

Eigen inkomsten

Aan de eis om 18,5 % aan eigen inkomsten te genereren, is net als in 2012 ruim voldaan met een percentage van 28,9 %. Ook hier is een duidelijk stijgende lijn waarneembaar.

2009: 8,1 %
2010: 13,5 %
2011: 24 %
2012: 26 %
2013: 28,9%

1.5. Voorgenomen prestaties

Hieronder volgt een overzicht van voorgenomen prestaties.

Registratiegraad en -kwaliteit

Afspraak: 'U dient een beleid te voeren om minimaal 95 procent van de objecten van uw instelling te registreren. De registratie voldoet tevens aan de eisen van aanwezigheid van inventarisnummer op objecten en vermelding van standplaats en juridische status in de registratie.'

Voor het overzicht van de registratiegraad en het bijbehorende plan van aanpak wordt verwezen naar het collectieplan 2011-

2014 'Boekwetenschap en biblioflie' (Koninklijke Bibliotheek/Museum Meermannno, 2010) dat in 2011 is meegezonden. Ten minste 95 procent van de objecten is geregistreerd. Alle geregistreerde objecten zijn voorzien van een inventaris- en standplaatsnummer; van alle objecten is de juridische status bekend.

Collectieplan

Afspraak: 'Uw instelling beschikt over een collectieplan dat eens in de vier jaar geactualiseerd wordt.

Het collectieplan 2011-2014 'Boekwetenschap en biblioflie' (Koninklijke Bibliotheek/Museum Meermannno, 2010) is in 2011 meegezonden. Dit zal in 2014 worden herschreven voor de periode 2015-2017, waarbij rekening zal worden gehouden met zowel het nieuwe convenant tussen Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermannno als ook de beoogde integratie die de Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermannno hopen te realiseren per 1 januari 2017.

Veiligheidsplan

Afspraak: 'U dient te beschikken over een strategische visie op beleidsniveau op integrale veiligheidszorg. U dient daarnaast te beschikken over een integraal veiligheidsplan, dat eens in de vier jaar geactualiseerd wordt. Het calamiteitenplan maakt onderdeel uit van dit integraal veiligheidsplan.'

Een geactualiseerde versie van het integrale veiligheidsplan wordt in 2014 gerealiseerd. Het calamiteitenplan maakt hier deel van uit.

Openingsuren

Afspraak: 'Museum Meermannno is in het gehele jaar tenminste 36 uur per week publiek toegankelijk (dinsdag t/m zondag van 11.00 tot 17.00 uur). Voor groepsbezoeken is het museum tenminste 40 uur per week op afspraak toegankelijk. De studiezaal is tenminste 16 uur per week op afspraak toegankelijk. Museum Meermannno is gesloten op Nieuwjaarsdag, Koninginnedag, Bevrijdingsdag, Hemelvaartsdag, Paasdagen, Pinksterdagen en Kerstdagen.'

Aan deze eisen is voldaan. Daarnaast is het museum op speciale uren in de avond open geweest voor openingen, diverse activiteiten, rondleidingen, workshops en zakelijke verhuur.

Eigen prestatieafspraken

Koninklijke Bibliotheek Museum Meermannno

Zie bijlagen convenant en intentieverklaring. Museum Meermannno

heeft op eigen initiatief en in goed overleg met en met volledige instemming van de Koninklijke Bibliotheek het convenant hernieuwd en een intentieverklaring opgesteld in 2013 om tot verregaande samenwerking te komen en een fusie te realiseren per 1 januari 2017. De onderhandelingen zijn in goede harmonie gestart in 2014 en per zes maanden zal een kort verslag van de voortgang conform de afspraak worden overlegd aan OCW.

1.6. Verrichte activiteiten

1.6.1. Publieksfunctie

Vaste opstelling

Museum Meermanno is het op één na oudste museum van Nederland en het oudste boekenmuseum ter wereld met bovendien een originele negentiende-eeuwse museuminrichting. In Museum Meermanno is de eerste verdieping geheel gewijd aan de internationale collectie van Baron van Westreenen. De vitrines en de andere meubels, de ordening en de negentiende-eeuwse museuminrichting samen met het nog compleet bestaande archief van de stichter maken van Museum Meermanno een uniek ensemble in Nederland met uiterst zeldzame stukken. De culturele erfgoedwaarde van dit ensemble wordt in 2014 door een speciale werkgroep onderzocht en vastgelegd. De Achterzaal toont in een permanente opstelling de verzameling oudheden en andere voorwerpen die Van Westreenen bijeenbracht. De Boekzaal, met de glazen vitrinekasten langs de wanden, en de houten lessenaarvitrines in het midden (waarin wisselende exposities van de bijzondere oude boekencollectie te zien zijn), herbergt een aanzienlijk deel van de collectie vroege drukken. Deze zaal vormt de basis van nagenoeg alle programma's en rondleidingen. Nieuw en gerealiseerd met sponsoring van Centraal Boekhuis is 'Van lood tot led'. In deze opstelling wordt de boekgeschiedenis van 1850 tot de laatste huidige, digitale ontwikkelingen getoond. De vaste opstellingen spelen een belangrijke rol in het educatieve programma van het museum.

Overzicht tentoonstellingen 2013

Ondanks de meer dan forse bezuiniging van 25% op de exploitatie die intern onmiskenbaar zijn weerslag had op mens en middelen, was het Museum Meermanno net zo actief als in 2012 en heeft het publiek wat de omvang van de museale activiteiten weinig van de bezuinigingen gemerkt.

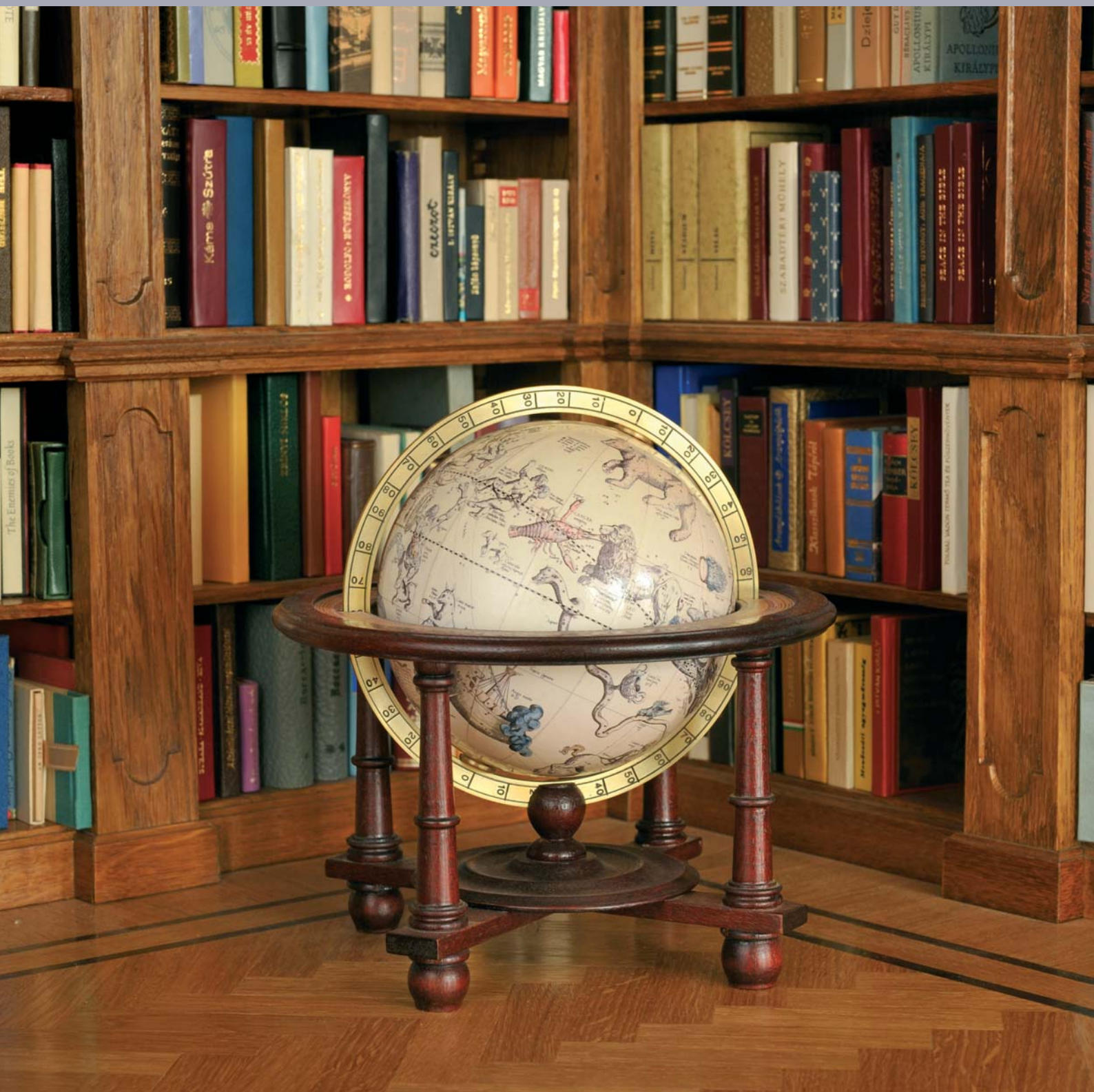
In 2013 waren vier grote tentoonstellingen te zien in de grote tentoonstellingszalen op de beletage.

In het souterrain werd onder meer aandacht gegeven aan Jong Talent Meermanno. Hierbij worden de vitrines beschikbaar gesteld aan studenten grafisch ontwerpen en illustratie, ditmaal van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunst te Den Haag. Ook werd in het souterrain een tentoonstelling gerealiseerd van de Russische boekkunstenaar Grigori Katsnelson (bij 'De Vrolijke Brigade') en werden hier de jaarlijkse aanwinsten van de Best Verzorgde Boeken getoond.

In de Boekzaal wordt elke drie maanden een nieuwe selectie uit de oude collectie gepresenteerd. Dit jaar werden in deze zaal, tevens in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek, een tentoonstelling over houtsneden in incunabelen verzorgd, en ter gelegenheid van het Huygensjaar een expositie over de bibliotheek van Constantijn Huygens.

In 'Van lood tot led' wordt elke drie maanden een nieuwe selectie uit de moderne collectie getoond, waarin de ontwikkeling van het boek van 1850 tot nu centraal staat. De 'Bibliotheca Thurkowiana Minor', een miniatuurbibliotheek met 1515 miniatuurboekjes heeft in 2013 een vaste plaats gekregen in een nieuwe zaal op de tweede verdieping van het museum. Op deze tweede verdieping werd een tweede nieuwe zaal geopend voor aanwinsten en moderne boekvormgeving. In het voorjaar van 2014 werd een derde nieuwe zaal geopend gewijd aan strips en andere geïllustreerde boeken. Deze nieuwe permanente expositieruimtes (voormalige kantoren), die het museum in staat stellen nog meer van de collectie te tonen, werden mogelijk gemaakt door een bijdrage van Rotary Club Des Indes, Den Haag.

Actuele zaken worden gepresenteerd in de halvitrine. In 2013 werd onder meer aandacht besteed aan o.a. boeken van veteranen (bij de tentoonstelling 'Gewapend met kennis'), zelfgemaakte kunstenaarsboeken door leerlingen van het Driestar college, het emeritaat van hoogleraar Typografie aan de Universiteit Leiden, Gerard Unger, en aan Marnix Ruebs *Haagse Harry* (bij 'Strips!').

Turcksche Boucken. De oosterse verzameling van Levinus Warner, Nederlands diplomaat in 17de eeuws Istanbul 15 december 2012 t/m 3 maart 2013	Grote zalen	Gastconservatoren: Arnoud Vrolijk en Karin Scheper (Universiteitsbibliotheken Leiden) Doelgroepen: cultuurliefhebbers en boekenliefhebbers. Publicatie: <i>Turcksche Boucken</i> (NL-EN) Bezoekers: 2.750 (2013)	Gegenereerde advertentiewaarde: € 12.081,- (2012) € 7.043,- (2013)
De Best Verzorgde Boeken 2011 1 november 2012 t/m 24 februari 2013	Souterrain	Doelgroep: liefhebbers van grafisch design en typografie.	
De Vrolijke Brigade, Russische avant-garde kinderboeken 16 maart t/m 2 juni 2013	Grote zalen	Gastconservatoren: Serge Stommels en Albert Lemmens Doelgroepen: cultuurliefhebbers en bibliofielen Publicatie magazine <i>De Vrolijke Brigade</i> (NL-EN) Bezoekers: 4.844	Gegenereerde advertentiewaarde: € 57.845,-
Hedendaagse kunstenaarsboeken van Grigori Katsnelson 16 maart t/m 2 juni 2013	Souterrain	Gastconservatoren: Serge Stommels en Albert Lemmens Doelgroepen: cultuurliefhebbers en bibliofielen	

Houtsneden in incunabelen 9 april t/m 7 juli 2013	Boekzaal	Gastconservator: Marieke van Delft (Koninklijke Bibliotheek) Doelgroepen: (boek) historici, bibliofielen Ter gelegenheid publicatie proefschrift van Ina Kok.	Gegenereerde advertentiewaarde: € 1.074,-
Gewapend met kennis, militaire boeken uit de collectie van het Legermuseum 15 juni t/m 15 september 2013	Grote zalen	Gastconservator: Louis Sloos (Legermuseum) Doelgroepen: bibliofielen, historici, militair geïnteresseerden, kinderen Bezoekers: 3.879	Gegenereerde advertentiewaarde: €67.181,-
Klaar met het boek Studenten van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunst Den Haag 22 juni t/m 29 september 2013	Souterrain In het kader van Jong Talent Meermanno	Projectleider: Leonie Wingen (MM) Doelgroepen: academiestudenten, liefhebbers van grafisch design, kunstliefhebbers	Gegenereerde advertentiewaarde: € 812,-
Huygens en zijn boeken 9 juli t/m 1 september 2013	Boekzaal	Gastconservator: Ad Leerintveld (Koninklijke Bibliotheek) Doelgroepen: bezoekers van activiteiten in het kader van het Huygensjaar	Gegenereerde advertentiewaarde: € 2.049,-
Strips! 200 jaar Nederlands beeldverhaal 28 september 2013 t/m 12 januari 2014 (verlengd t/m 2 maart 2014)	Grote zalen	Gastconservatoren: Hans Matla, Rob van Eijk en Jos van Waterschoot (UvA) Doelgroepen: boeken- en stripliefhebbers, gezinnen, jongeren Publicatie: <i>Strips! 200 jaar Nederlands beeldverhaal</i> en gelijknamig magazine, geschreven en getekend door Margreet de Heer Bezoekers: 8.587 (2013)	Gegenereerde advertentiewaarde: € 82.483,- (in 2013)

De nieuwe EPPO 2009-2013 5 oktober 2013 t/m 2 februari 2014	Souterrain		
75 jaar Spirou/Robbedoes 28 september 2013 t/m 9 februari 2014	Tentoonstellingszalen tweede verdieping	Samenwerking met en bruikleen van de Waalse afdeling van de Belgische ambassade	
Jan Jans en de Kinderen on tour 28 september 2013 t/m 2 maart 2014	Tuin van het museum	Bruikleen Sanoma Uitgeverij (<i>Libelle</i>)	
Zilver voor de Zondag. Boeken met zilverbleslag uit de collectie Van Noordwijk 3 december 2013 t/m 23 maart 2014	Boekzaal	Gastconservator: Bernard van Noordwijk Doelgroep: bibliofielen, (bijbel)verzamelaars	Gegenereerde advertentiewaarde: € 1.297,- (2013)
Van lood tot led Permanente opstelling	Tentoonstellingszaal eerste verdieping	Conservator: Rickey Tax (MM) i.s.m. John Tholen en Lisa Kuitert (UvA) Doelgroep: cultuurliefhebbers, studenten grafische vormgeving, boekhistorici en boekenliefhebbers.	
Bibliotheca Thurkowiana Minor Permanente opstelling in combinatie met tijdelijke opstelling over minibookjes	Tentoonstellingszalen tweede verdieping	Conservator: Rickey Tax (MM) Doelgroep: boekenliefhebbers.	

Winkelverkoop

In de winkel werd in totaal door bezoekers besteed: € 53.054 (excl. entree). Gemiddeld besteden bezoekers in de winkel (excl. entree): € 2,52. Verwacht wordt dat dit bedrag in de komende jaren zal stijgen. Hiervoor zullen de faciliteiten voor winkel en horeca verbeterd moeten worden, evenals de garderobe en toiletten. Hiervoor zal eerst fondsenwerving moeten plaatsvinden.

Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	
2009	2010	2011	2012	2013	
€ 25.631	€ 24.780	€ 50.375	€ 60.774	€ 53.054	totale besteding winkel
€ 2,18	€ 1,83	€ 2,37	€ 2,45	€ 2,52	gemiddelde besteding winkel

Publiciteit

In 2013 wist het museum opnieuw veel publiciteit te verwerven in landelijke, regionale en lokale media. In 2013 kwam het museum ook veelvuldig in het nieuws in verband met het rapport van de Raad voor Cultuur en de daarop volgende beslissing van de staatssecretaris de subsidie van het museum met 25% te korten en het museum een intensieve samenwerking met het Letterkundig Museum op te leggen. Maar vooral kwam het museum in het nieuws door de grote tentoonstellingen ‘Turkse boucken’, ‘De vrolijke brigade’, ‘Gewapend met kennis’ en ‘Strips! 200 jaar Nederlands beeldverhaal’. Twee kleinere presentaties in de Boekzaal, ‘Houtsneden in incunabelen’ en ‘De bibliotheek van Huygens’ werden in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek georganiseerd. Bij de tentoonstelling ‘Houtsneden in incunabelen’ was op 12 april een symposium in Meermannano. ‘Klaar met het boek’ werd door studenten van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten gemaakt. De tentoonstelling ‘Zilver voor de Zondag’ ten slotte was een samenwerking met een particuliere verzamelaar die ook een boek over het onderwerp schreef.

De vertegenwoordigde waarde van de persberichten is per tentoonstelling opgenomen onder ‘Presentaties’. De totale PR-waarde die het museum in 2013 genereerde in de gedrukte pers telde bijna: € 70.000. Dit is uiteraard exclusief de veelvuldige aanwezigheid op diverse websites en een aantal tv- en radioprogramma’s waarin aandacht was voor Museum Meermannano.

De website werd 82.185 keer bezocht en telde 49.116 unieke bezoekers. (Bron: *Google analytics*.) Het succesvolle online item op de website dat in 2012 werd gelanceerd, ‘Boek van de maand’, waarin een boek uit de collectie wordt uitgelicht op de website van het museum en op de website Historiek.net, werd gecontinueerd.

Museum Meermanno is sinds 2011 actief op sociale media. In 2013 is de aandacht opnieuw aanzienlijk toegenomen met op Facebook 890 volgers (t.o.v. 524 in 2012) en een bereik van 215.428 en op Twitter 1494 volgers (t.o.v. 970 in 2012) en een bereik van 416.329.

Evenementen

De vierde Haagse Museumnacht op 7 september was met 728 bezoekers opnieuw een groot succes voor Museum Meermanno. Rond het thema *Meermanno goes army*, naar aanleiding van de tentoonstelling 'Gewapend met kennis', waren verschillende activiteiten in het museum en de tuin, zoals een lezing door Kees van Kooten, een workshop wonden schminken met fotoshoot en leren marcheren en exerceren. Ook trad een militair orkest op, was er een DJ en konden bezoekers terecht in een historische veldkeuken of de trendy army bar voor versnaperingen. Ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Gewapend met kennis' werd in juli een re-enactment gehouden met Napoleontische soldaten, een tentenkamp en diverse activiteiten voor jong en oud. Bezoekers spraken hun waardering uit over de inhoudelijke kwaliteit van deze activiteiten.

Ook de deelname aan de lokale en nationale festivals waaronder De Betovering, Open Monumentendagen, Struinen in Haagse tuinen, Maand van de Grafiek en het Museumweekend trokken veel bezoekers.

Buiten de muren was het museum vertegenwoordigd op verschillende locaties en evenementen, zoals de Dag van de Haagse Geschiedenis, het Uitfestival, de Kinderboekenmarkt (met tekenactiviteit voor kinderen) in het Atrium van het stadhuis, de Veteranenbeurs op het Malieveld, de Boekkunstbeurs in Leiden en diverse stripbeurzen (Breda, Kampen, Dordrecht) om de tentoonstelling 'Strips!' onder de aandacht van een nieuw publiek te brengen.

Het museum was ook in 2013 betrokken bij de organisatie van de AKO-literatuurprijs. Dit project is een samenwerking met de AKO-literatuurprijs, de Bibliotheek Den Haag en de Gemeente Den Haag. Onder de noemer 'Den Haag leest AKO Tiplijst' lazen en bespraken 25 leesgroepen via Facebook de 25 boeken van de AKO Tiplijst. Op 27 september, de avond van de officiële bekendmaking van de AKO Tiplijst, presenteerden zij hun eigen shortlist in de Centrale Bibliotheek aan het Spui. De AKO-literatuurprijs werd op 28 oktober 2013 in Museum Beelden aan Zee toegekend aan Joke van Leeuwen.

Meermannano is in 2013 een samenwerking aangegaan met de programmamakers van de Literaire Brunch. Er werden vier literaire brunches georganiseerd waarin telkens een schrijver en diens invloed op hedendaagse kunstenaars centraal stonden. Door middel van lezingen, interviews, muziek en beeldende kunst worden werk en leven onder de loep genomen.

Er is een daling in het aantal georganiseerde bezoeken aan de leeszaal doordat er een geldelijke bijdrage werd gevraagd voor de uren van de conservator die de boeken op de hand toont. Universiteiten en docenten konden deze bijdragen niet betalen. In 2014 werd besloten deze bijdrage niet langer in rekening te brengen. De daling in de zakelijke ontvangsten is te wijten aan de economische crisis aan de ene kant en de explosieve toename van locaties voor zaalverhuur in Den Haag aan de andere kant. In 2014 is besloten een andere koers te gaan varen waarbij het aanbod specifiek op Museum Meermannano wordt toegespitst (vergadering met workshops) en tevens minder te rekenen op de inkomsten van de zakelijke verhuur.

Activiteit	2012	2013
Beurzen en festivals extern	10	12
Bibliotheek/leeszaal bezoeken	99	40
Rondleidingen	71	93
Speciale(kinder) programma's	33	40
Speciale ontvangsten	80	50
Vrienden activiteiten/dagen	2	2
Workshops volwassenen	16	17

1.6.2. Collectiefunctie

Informatie, registratie en onderzoek

In de leeszaal werden specimina uit de oude en moderne collectie gepresenteerd aan leerlingen, studenten en collega's uit binnen- en buitenland, waaronder de University of Reading, de University of Missouri, Centre Europeen d'études Bourguignonnes, de Universiteit Utrecht, de Radboud Universiteit Nijmegen, de Universiteit van Amsterdam, de Rijksuniversiteit Leiden, de Open Universiteit, de KABK en het Driestarcollege. Ruim 85 individuele onderzoekers bezochten de leeszaal. Veelvuldig werd door derden per brief, email, telefoon of in persoon een beroep gedaan op de conservator en het hoofd collectiebeheer, om informatie te verschaffen over stukken uit de collectie. Deze vragen vormden

regelmatig een aanleiding om een klein onderzoek in te stellen. De mediatheek heeft 45 externe aanvragen afgehandeld. De online catalogus werd ruim 47.000 maal bezocht (Bron: Adlib).

Oude Collectie

Handschriften en oude drukken

De invoer van de handschriften in de nieuwe applicatie is voltooid. Met het aanvullen en verbeteren van de catalogus van de gedrukte werken uit de Oude collectie werd voortgegaan, evenals met het invoeren van nog niet gecatalogiseerde titels uit de Bibliotheca Westreeniana. De Bibliotheca Westreeniana werd uitgebreid met de volgende titels:

Cantel, Pierre Joseph, *De Romana Republica, sive De re militari & civili Romanorum, ad explicandos scriptores antiquos.* - Ultrajecti : apud Gulielmum vande Water, 1707.

Met handgeschreven prijsopdracht, aan Johan Meerman (1753-1815), van de rector van het Gymnasium Erasmianum, Jacob Hendrik Dreux (1714-1788), Rotterdam 28 juli 1763.

[Johan Meerman], *Verhandeling over den invloed, welken Christiaan II, Koning van Denemarken, Noorwegen en Zweden, op de geschiedenis van ons vaderland gehad heeft.* - In Den Haag : ter Algemeene 's Lands Drukkerij, 1818

Voorwerpen

De herverpakking van de documentatie van de voorwerpen werd voltooid door mevrouw I. Sprey.

Moderne Collectie

Gedrukte werken

Ruim 870 titels zijn toegevoegd aan de catalogus van de gedrukte werken uit de Moderne collectie. Mevrouw H. van Rooijen-Dijkman werkte als vrijwilliger aan de registratie van de collectie Fons van der Linden (industriële boekbanden). Mevrouw T. Batenburg werkte als vrijwilliger aan de registratie van de collectie Kerssemakers (industriële boekbanden). Een belangrijke aanwinst voor de moderne collectie was de verwerving van het archief van Susanne Heynemann.

KROON, M.J. 700715231
VS 2-1350 KONINKLIJKE LANDMACHT

HANDBOEK
VOOR DE
SOLDAAT

UITGAVE 1991

Royal Netherlands Army
POW Identity Card - Carte d'Identité
Surname/Nom de Famille: Kroon / (Kroon) (L'Platboom)
Name: Marco M.J.
Rank/Grade: First Lieutenant
Service Number/Matricule: 70 07 15 231
Date of Birth/Date de naissance: 18 July/Juillet 1970
Card No./Carte No: 20635
Date of issue: 23-03-2008

Archieven

Ex Libris

Drs. H.J.P.C. van Buul en de heer C.J.H. Coolen werkten als vrijwilliger aan de registratie van de ex libris uit de collectie Jansen. De registratie van deze collectie van ca. 68.000 ex libris en andere grafiek werd in 2013 voltooid.

Conserveren en restaureren

In het kader van de ongediertebestrijding heeft de firma Excellent in 2012 acht maal een inspectie uitgevoerd.

Voor een overzicht van de bruiklenen aan andere musea wordt verwezen naar de bijlagen.

1.6.3. Wetenschappelijke functie

De conservator verricht wetenschappelijke taken, al dan niet gerelateerd aan tentoonstellingen en andere projecten. Museum Meermanno participeert in de Bijzondere Leerstoel Typografische Vormgeving aan de Universiteit Leiden en in de jury en de werkgroep van de Gerrit Noordzij Prijs; beide zijn initiatieven van de Dr. P.A. Tiele Stichting. In het kader van de beleidsintegratie van de Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermanno wordt het zwaartepunt van de wetenschappelijke taken gelegd bij de KB en dat van de culturele taken bij Museum Meermanno | Huis van het boek.

In bijlage 6 van dit jaarverslag is evenwel een lijst met publicaties van personeelsleden van Meermanno opgenomen. De leeszaal van Museum Meermanno blijft steeds op afspraak toegankelijk voor wetenschappelijke onderzoekers en andere belangstellenden.

1.6.4. Educatie

De educatie in Museum Meermanno richt zich op kinderen, in het bijzonder op scholen, en daarnaast op volwassenen die in groepsverband het museum bezoeken. De multifunctionele ruimte op zolder, waar zich een middeleeuws scriptorium en een drukkerswerkplaats bevinden, speelt daarbij een belangrijke rol, evenals de Lettertuin.

Programma-aanbod

Er worden verschillende educatieve programma's, rondleidingen en arrangementen aangeboden. Een programma bestaat meestal uit een theoriegedeelte waarbij de kinderen door middel van een speurtocht het museum leren kennen en een praktijkgedeelte waarbij ze op zolder bijvoorbeeld schrijven met een ganzenveer, een tekst drukken of papier scheppen. Alle programma's kunnen worden aangepast aan leeftijd en niveau van de deelnemers.

Bij de wisseltentoonstellingen worden aparte educatieve programma's gemaakt. Voorbeelden van veel geboekte programma's in 2013 waren 'Turks marmeren' bij de tentoonstelling 'Turcksche boucken' en het programma 'de politiek gestript', over politieke spotprenten bij de tentoonstelling 'Strips!'. Dit laatste programma was een samenwerking met ProDemos (Den Haag).

Ook is het mogelijk een speciaal programma op maat af te spreken. Het kan hierbij gaan om een rondleiding voor een gespecialiseerde groep, een kijkje achter de schermen, een vergadering of andere bijeenkomst. Op de Educatiezolder worden naast de educatieve programma's voor scholen ook lezingen, cursussen, workshops en presentaties gehouden.

In 2013 zijn er in Meermannno onder andere workshops gehouden in Turkse kalligrafie, marmeren en miniaturen schilderen, boekobjecten maken, Russische matroesjka's maken en sjabloondruk, ridderuitrustingen maken, tin gieten, etsen, striptekenen en fotostrips maken. Veel workshops zijn in samenwerking met een cultureel (jeugd)festival zoals Boekids, de Betovering, de VakantiePas of de week van de Grafiek.

Sinds 2013 doet Museum Meermannno mee aan de MuseumJeugdUniversiteit, een herhaalde lezingenreeks voor nieuwsgierige kinderen van 8 t/m 12 jaar. De eerste twee reeksen deed Meermannno samen met andere instellingen, zoals het Letterkundig Museum en het Museum voor Communicatie. Vanaf 2014 biedt Meermannno een zelfstandige reeks aan.

Cultuurmenu

In 2013 zijn 77 groepen ontvangen voor het Cultuurmenu, in totaal 2010 leerlingen, een belangrijk deel van het totale aantal groepen. Het Cultuurmenu is een aanbod vanuit de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea voor groepen 1 t/m 8 van het basisonderwijs. Haagse musea bieden een gezamenlijk programma aan voor het Haagse onderwijs, waarbij iedere groep een museum

bezoekt met een les die aansluit bij het schoolcurriculum. In 2009 is een nieuw programma ontwikkeld en gerealiseerd door Museum Meermanno dat nog t/m het voorjaar van 2014 zal worden gegeven. Dit programma voor groep 1 en 2, getiteld 'Lettertheater', laat kinderen op een speelse manier kennismaken met letters. Een bezoek aan de Lettertuin maakt deel uit van het programma.

Digitaal

De educatie-link van de website www.meermann.nl maakt een belangrijk onderdeel uit van het educatieve programma. Bezoekers kunnen informatie opzoeken over rondleidingen en arrangementen, en deze direct online boeken. Na afloop van het groepsbezoek staan de foto's die tijdens het bezoek van de groep zijn gemaakt op de site. Intern kan de website gebruikt worden voor het bijhouden van de boekingen, het reserveren van data en het bijhouden van de bezoekersaantallen. De website is direct gelinkt aan de museumsite.

Naast de museumsite en de educatieve link bestaat er een in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek ontwikkelde website met informatie over en afbeeldingen uit de collectie handschriften van de Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermanno, de website Medieval Illuminated Manuscripts (www.manuscripts.kb.nl).

...ch gaet na
...leuen en leere
...latē begaē sofel
...comen en doe on
nemen onse goet en on
veederue ons **D**oe seide
...die caiphas hiet **E**n weet
...er dattet oerbaer is dat eē mē/
...sterue op dat alle menschen be/
houden bliuen. **D**an dier tijt voert
dochten die ioden om ihesum te vā/
gen en te dodē **E**n ihūs die dit bekē/
de ghinc vā daer o d; haren toren te
bar **D**iet soude worden wā iclus
tijt en al dat die profeten van hē ghe/
sproken hadden noch niet vūolt en
was **E**n ihūs ghinc bi eend woesty/
nen die hi een stede gelegen was ge/
heten effrem. **E**n als ihesus wiste o
menschē salicheit dattet tijt was te

werck
...usalem
...die van. **D**a
...copen iheru
in hare herb
alle die te iherusa
...ngē
Ihesus moeste van daer g
ander casteel **J**acobus en ioh
worden doe toernich en seide
laet een vier vāden hemel cor
dat die van samarie vbrant
Mer ihūs leerde hē dat si wōl
den voer die gene die hē quaet ded
En ten ingaen vā dē casteel man
ihesus r. malaetische mans ghesok
daer een samarien on d was en w
quā en loefde god mit blyder harte
En ihesus seide doe ons ander wōl
den **D**es menschen soē sal geer
worden en des derde dācho sal

1.6.5. Relatiebeheer

Vrienden

Overzicht van de contribuanten van de Stichting Vrienden Museum Meermannno:

	2009	2010	2011	2012	2013
Student	1	3	8	2	0
Vriend	690	646	704	632	620
Begunstiger	119	146	188	236	249
Voor het leven	40	45	54	66	73
Totaal	850	840	954	936	942

Verder wist het museum ook in 2013 weer gelden uit crowd funding te realiseren.

Crowd funding

	2012	2013
Sponsoractie 'Boek zoekt vrouw, man en bedrijf'	€ 21.472	€ 9.853
Benefietveiling 'Boeken voor Boeken'	€ 6.795	n.v.t.
Schenken Dhr. Baron Schimmelpenninck (collectie)		€ 13.000
Donaties bestaansrecht	€ 7.010	€ 7.000
Totaal	€ 35.277	€ 29.853

Vrijwilligers

Museum Meermannno startte in 2011 een vrijwilligersorganisatie, waarbij een 'coördinator vrijwilligers', de heer F.A. Mulder, werd gevraagd de organisatie ervan op te zetten, vrijwilligers te werven en contracten op te stellen. In 2011 wierf het museum 15 vrijwilligers die, in overleg met de staf, allerlei ondersteunende taken verrichten, van registratie, organisatie evenementen tot winkel en gastheer/vrouwschap. Het aantal vrijwilligers medio 31 december 2013 bedraagt 20.

1.6.6. Huisvesting

In 2013 werd door de Rijksgebouwendienst enkel regulier onderhoud gepleegd. De samenwerking met de RGD verloopt, ondanks de door beide partijen in goed overleg duidelijk opgestelde afspraken en goede voornemens van de kant van de RGD, zeer moeizaam. Dit is te wijten aan de RGD, die zich niet aan de gemaakte afspraken houdt tot grote ontevredenheid van Museum Meermannno. De nieuwe beoogde regeling van het in eigen beheer

geven van de gebouwen aan het museum kan verlichting bieden. Echter met de duidelijke kanttekening dat pas na zeer heldere (financiële) schriftelijke afspraken met OCW hiertoe overgegaan kan worden.

Eind 2012 zijn er gesprekken geweest waarbij is afgesproken dat in 2013:

1. Het reguliere onderhoud zal worden uitgevoerd zoals is afgesproken. Deze afspraak is niet nagekomen in 2013.
2. De uitgestelde projecten worden uitgevoerd en dat hiervoor in overleg een strakke planning wordt gehanteerd. Deze afspraak is niet nagekomen in 2013.
3. Aan te geven welke projecten of welk deel onder de budgetverantwoording van de RGD valt en welke onder de budgetverantwoording van Museum Meermanno. Deze afspraak is niet nagekomen in 2013. De verstuurde nacalculatie zonder specificaties en zonder onderliggende afspraken van € 56.000,-- over de jaren 2010, 2011 en 2012 weigert het Museum Meermanno dan ook te betalen. De RGD heeft deze rekening gecrediteerd. Pas na veel aandringen kwam er in maart 2014 een rekening voor werkzaamheden ten laste van Museum Meermanno voor 2013, echter ook deze is tot op de dag van vandaag zonder specificatie gebleven. Pas wanneer de RGD deze specificatie verlegd, kan de rekening worden voldaan.

1.7. Beleidsplan en subsidiebeschikking

De OCW-subsidieaanvraag voor de periode 2013-2016 dient te worden gezien als een gecondenseerd beleidsplan. In de diverse onderdelen van de aanvraag, zoals de prestatieafspraken, de meerjarenbegroting en de toelichting daarop ligt het beleid voor de periode 2013-2016 verankerd.

1.8. Continuïteit

De functionaliteit en de continuïteit van Museum Meermanno staan onder druk door de bezuinigingen van 25% op de exploitatie.

Eigen inkomsten

De eigen inkomsten voor 2013 kunnen als volgt worden gespecificeerd:

De eigen inkomsten van Museum Meermanno zijn toegenomen van 8,1% in 2009, naar 13,5% in 2010, naar 24% in 2011, naar 26% in 2012 en 29,2% in 2013.

De eigen inkomsten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
	2009	2010	2011	2012	2013
Subsidiebedrag OCW	1.781.398	1.758.802	1.794.488	1.856.595	1.428.108
Eigen inkomsten:					
Directe inkomsten	64.244	94.021	209.596	285.420	230.677
Donaties acties	0	8.400	104.654	35.277	29.853
Particulieren/vriendenverenigingen	61.254	23.700	28.528	59.725	30.200
Private fondsen	19.658*	110.038	87.552	104.586	121.801
Totaal	145.156	236.159	430.329	485.008	412.531
Percentage eigen inkomsten	8,1%	13,5%	24,0%	26,0%	28,9%

*In 2009 werd de rente bij de eigen inkomsten geteld, in de daarop volgende jaren is dit niet het geval.

De positie van Museum Meermanno binnen het bestel van Nederlandse musea is bijzonder, in die zin dat het het oudste boekenmuseum ter wereld is en het één na oudste museum van Nederland. Ook is het het enige Nederlandse museum is dat zich exclusief toelegt op Westerse boekvormgeving en boekgeschiedenis. Het museum fungeert zo als bron van kennis en inspiratie voor de talrijke disciplines die het boek als medium gebruiken. Museum Meermanno is een cultuurhistorisch museum dat tot doel heeft collecties van Westerse boek- en drukkunst te beheren, aan te vullen, te exposeren of anderszins toegankelijk te maken. Als 'Huis van het boek' verbreedt Museum Meermanno zijn missie en wordt de verhouding tot het boekenvak en andere maatschappelijke partijen verbeterd en programmeert het tentoonstellingen die voor een breder publiek toegankelijk zijn. Dit resulteert in een grote toename van bezoekers en inkomsten ten opzichte van 2011, 2010 en 2009.

In 2013 werd onmiddellijk met de 25% korting op de exploitatie meer dan € 350.000,- bezuinigd. Het idee bestond dat deze meer dan forse bezuiniging in één jaar voor 100% gerealiseerd kon worden. Dit bleek toch te veel gevraagd, zelfs voor Museum Meermanno. Het tekort op de balans van € 51.845,- werd al halverwege 2013 geconstateerd en er zijn onmiddellijk maatregelen genomen in de personele en materiële sfeer. Deze konden menselijkerwijs en rekening houdend met de CAO-voorschriften niet meteen worden gerealiseerd. Door ontslag van twee personeelsleden en een tweede reorganisatie is dit structurele tekort in 2014 verholpen. Een kleine reserve zal worden gerealiseerd door nogmaals de posten op bezuinigingen door te nemen, zoals bijvoorbeeld het aankoopbudget. Het tekort zal van de eigen

reserves worden gehaald. De algemene reserves zijn nog steeds voldoende om drie maanden salaris uit te betalen bij faillissement.

1.9. Evaluatie 2013

Zoals aan de hand van het bovenstaande feiten kan worden geconcludeerd, kende het Museum Meermanno op een klein aantal terreinen, ondanks de forse bezuinigingen van 25%, een kleine groei. Daar zijn RvT, directie en staf, vrienden en stakeholders van het museum wederom enorm trots op. Een groei die zich op alle terreinen ook in de komende jaren had kunnen voortzetten, als daar niet de eisen van vanuit OCW en de Raad van Cultuur waren geweest van 25% bezuinigingen en verplichte samenwerking/samengaan met het Letterkundig Museum.

Het is onze volle overtuiging, gestaafd aan de hand van de behaalde resultaten in 2011 en 2012, dat het museum nog verder had kunnen groeien en zich ontwikkelen. Het is te betreuren dat Museum Meermanno, het oudste boekenmuseum ter wereld opgericht in 1848, deze kans niet krijgt en dat OCW en de Raad voor Cultuur er duidelijk voor kiezen om juist grote musea te stimuleren en te ondersteunen. Men ziet geen bestaansrecht voor oude, bijzondere en kleinere musea in Nederland. Dit lijkt zelfs een onterechte keus als men naar de stijgende resultaten kijkt van Museum Meermanno voor de periode 2009-2013.

Voor de goede orde, Museum Meermanno is geheel niet tegen intensieve samenwerking in het museale veld, sterker nog, de intensieve samenwerking van het museum met vele verschillende partijen, binnen en buiten de culturele wereld, laten dit zien. Het nieuwe convenant en de intentieverklaring tot integratie met de Koninklijke Bibliotheek zijn daar getuigen van. Museum Meermanno ziet de toekomst met de Koninklijke Bibliotheek dan ook met vertrouwen tegemoet.

1.10. Toelichting 2013-2016

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen

De regels voor de (semi) publieke sector staan in de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Het inkomen van een topfunctionaris in de (semi) publieke sector mag maximaal 130% van een ministersalaris zijn. De WNT-norm voor 2014 is € 230.474. De hoogst betaalde baan in Museum Meermanno, die van de directeur, ligt onder deze norm.

De overige frictiekosten houden verband met kosten voor juridische bijstand en de reorganisatie van de organisatie.

Friciekosten

In het besluit van 18 september 2012 kent OCW Museum Meermanno het bedrag van € 115.113 aan subsidie toe. In haar brief van 6 december 2013 stelt OCW de subsidie bij naar € 115.451. Hoewel nog niet met 100% zekerheid de hoogte van de WW-uitkeringen voor de ontslagen werknemers bepaald is, zal Museum Meermanno naar alle waarschijnlijkheid uitkomen met de vastgestelde frictiekosten. Het ontslagtraject is in overleg en met goedkeuring en in harmonie met de Ondernemingsraad en de Raad van Toezicht tot stand gekomen.

In 2012 verdwenen er 4,16 fte's en paste het museum voor twee medewerkers een mindering in uren toe: Eén vacature wordt niet ingevuld (medewerker registratie), één functie zal per 1 mei 2013 niet meer worden vervuld ten gevolge van pensionering (conservator oude collectie), drie werknemers worden ontslagen (medewerker facilitaire dienst, secretaresse, hoofd bedrijfsvoering), een werknemer is in aanmerking gekomen voor het WIA-traject bij het UWV (medewerker facilitaire dienst), een werknemer gaat 5 uur minder per week werken, een werknemer gaat 2 uur minder per week werken. Voor de ontslagen werknemers wordt de wettelijk vastgestelde ontslagperiode in acht genomen.

Gedurende het jaar 2013 bleek uit de kwartaalrapportages dat de eerder ingezette bezuinigingen vanwege de 25% subsidiekorting niet toereikend waren. In nauw overleg met de Raad van Toezicht, staf en OR is een tweede bezuinigingsronde voorgesteld en goedgekeurd.

Eind 2013 is het tijdelijk contract van de financieel medewerker opgezegd (1 fte). De functie wordt vanaf 2014 extern ingehuurd via 65+ Uitzendbureau en de werkuren zijn teruggebracht van 36 uur naar 20 uur per week.

De functie Hoofd Presentatie is per 2014 gewijzigd naar de functie Conservator met een schaalvermindering van 11/12 naar 9/11.

In 2014 zal tevens 0,97 fte verdwijnen, zijnde tezamen de functies managementassistente en accountmanager evenementen. De werkzaamheden behorende bij managementassistente worden grotendeels intern opgepakt door vaste medewerkers en vrijwilligers. De werkzaamheden behorende bij accountmanager evenementen worden voor minder uren extern ingehuurd. Dit betekent dat een werknemer, die twee functies uitoefende per 1 april 2014 kon worden ontslagen. Museum Meermannno biedt voor 24 maanden een suppletie aan op de WW-uitkering, tot 85% van het laatstverdiende brutosalaris, maandelijks te voldoen.

De begroting 2013-2016 eindigt met een klein batig saldo. Deze gelden zullen worden aangewend ten bate van de collecties. De financiële controle wordt voor 2013 verscherpt waarbij de ontwikkelingen nauwgezet worden gevolgd en bijgestuurd waar nodig. Museum Meermannno heeft alle vertrouwen, dat ondanks de bezuinigingen van 25%, de groei in bezoekersaantallen nog verder zal toenemen maar dat over de periode 2013-2016 een gemiddelde van 30.000 bezoekers lastig haalbaar zal zijn en dit zal iets naar beneden moeten worden bijgesteld: 25.000. moet zijn. Wat betreft de eigen inkomsten: Museum Meermannno heeft er alle vertrouwen in dat de eigen inkomsten percentages in 2013-2016 zullen worden gehaald. De eerste drie maanden van 2013 laten opnieuw een groei aan eigen inkomsten zien.

Museum Meermannno handhaaft de basisgelden voor Presentaties. Een meer uitgebreide wijze van presenteren en een groter aanbod van activiteiten zal alleen gerealiseerd kunnen worden met externe gelden. Naast eigen onderzoek werkt Museum Meermannno nauw samen met universiteiten om hen een platform te bieden voor presentaties en publicaties over boekhistorisch onderzoek al dan niet i.s.m. de KB. Voor de kleine aanpassingen en verbouwingen is met succes geld geworven in 2012 en in 2013. Dit zal in 2014 worden voortgezet. In 2014 zullen kleine aanpassingen en verbouwingen voor betere faciliteiten worden gerealiseerd met uitsluitend extern geworven gelden.

Kwaliteit en de beleidsdoelstellingen, borging in de organisatie

In 2014 zal de tweede reorganisatie in het kader van de 25% bezuinigingen zijn beslag krijgen in een nieuw organogram met bijbehorende functieomschrijvingen..

Ondertekening bevoegd gezag:

Datum: mei 2014

Mevr. Drs. M.K. de Haan

Hoofdstuk 2: Prestatieverantwoording.

Dit hoofdstuk is ingedeeld conform model III uit het Handboek
Verantwoording cultuursubsidies instellingen 2013-2016

De overeengekomen prestaties kunnen als volgt worden
weergegeven:

Prestatieafspraken	Huidig boekjaar	Activiteitenplan	Vorig boekjaar
Bezoeken totaal	21.038	30.000	24.955
-waarvan betalend	5.855		5.320
-waarvan scholieren primair onderwijs	2.877	3.000	2.602
Waarvan scholieren voortgezet onderwijs	2.443	2.500	1.586
Registratiegraag >95%	ja	n.v.t.	ja
Collectieplan up to date	ja	n.v.t.	ja
Veiligheidsplan up to date	wordt geactualiseerd in 2014	n.v.t.	wordt geactualiseerd in 2014

Hoofdstuk 3: Jaarrekening 2013

Inleiding

De onderstaande jaarrekening is de eerste van de cultuurnotaperiode 2013-2016. De rijkssubsidie voor deze periode is toegekend op basis van de meerjarenbegroting, beleidsvoornemens en prestatieafspraken, zoals die in november 2012 bij het Ministerie van OCW werden ingediend. Met de subsidiebeschikking van OCW (referentie 467354, d.d. 19-12-2012) is de aanvraag geaccordeerd.

Met het subsidiebesluit van OCW (referentie 437706, d.d. 18-09-2012) is voor de periode 2013-2016 een subsidie verleend van € 5.670.144, welke subsidie werd gewijzigd naar € 5.808.526 (OCW, referentie 562567), inclusief € 95.451 frictiekostenvergoeding.

De jaarrekening is samengesteld conform de richtlijnen die zijn verwoord in het aangepaste Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2013-2016.

De toerekening van baten en lasten aan de museale functies heeft plaatsgevonden conform het kostenplaatsenmodel, waarbij voor iedere museale functie een groep kostenplaatsen is vastgesteld. De verhouding afdelingslasten ten opzichte van de totale lasten exclusief algemene beheerslasten is gehanteerd als verdeelsleutel voor het toerekenen van het saldo uit bedrijfsvoering van de functie algemeen beheer.

Sinds 2003 omvat de jaarrekening van Museum Meermanno tevens de balans en winst- en verliesrekening van het Fonds van Westreenen. De cijfers zijn in de samengevoegde balans en winst- en verliesrekening opgenomen.

3.1. Waarderingsgrondslagen

Algemene grondslagen voor de cijfers

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de bepalingen zoals vastgelegd het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2013-2016. Het ministerie van OCW heeft aansluiting gezocht bij algemeen aanvaarde verslaggevinggrondslagen zoals vastgelegd in Boek 2, Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek (met enkele uitzonderingen) en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. In het handboek zijn voor de musea specifieke modellen opgenomen voor balans en exploitatierekening.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling

Algemeen

De waardering van activa en passiva, en de bepaling van het resultaat, vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij in de onderstaande toelichting anders is vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen gebaseerd op de verwachte levensduur. Investerings vanaf € 450 worden geactiveerd. De inventaris wordt afgeschreven tot een restwaarde nihil.

De afschrijvingstermijnen voor de te onderscheiden activa zijn:

Verbouwing:	10 jaar
Bedrijfsinstallaties:	15 jaar
Kantoorinventaris:	10 – 20 jaar
Kantooromachines en software:	5 jaar
Winkelrestauratie:	10 jaar
Presentatiemateriaal:	5 – 20 jaar
Beveiliging:	10 jaar
Technische dienst:	5 – 10 jaar
Restauratiemateriaal:	10 jaar

Voor de investeringen voor veiligheidszorg is een investerings-subsidie ontvangen. Deze investerings-subsidie is op de balans verantwoord onder de langlopende schulden en is gelijk aan de omvang van de boekwaarde van de activa die hierop betrekking hebben.

Vorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen inkoopprijs onder aftrek van een eventuele voorziening voor incourantheid.

Vorderingen

Vorderingen zijn gewaardeerd op nominale waarde onder aftrek van een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

Overige activa en passiva

De overige activa en passiva zijn, tenzij anders vermeld, gewaardeerd op nominale waarde.

Effecten

De onder de vlottende activa opgenomen effecten worden gewaardeerd tegen beurswaarde, waarbij het verschil tussen verkrijgingprijs en de beurswaarde wordt opgenomen in een herwaarderingsreserve.

Bestemmingsfondsen

Een eventuele onderbesteding van de ontvangen subsidies worden in het desbetreffende boekjaar gedoteerd aan het bestemmingsfonds.

Bestemmingsreserves

Een door het bestuur aangebrachte beperking in de reserves wordt aangeduid als bestemmingsreserve.

Herwaarderingsreserve

Herwaardering van de effecten als gevolg van een beurswaarde die hoger is dan de historische aanschafprijs, worden rechtstreeks verwerkt in de herwaarderingsreserve.

Voorzieningen

Voorzieningen zijn gevormd voor verplichtingen die op de balansdatum bestaan en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Langlopende schulden

Onder de langlopende schulden is de ontvangen investeringssubsidie verantwoord die is ontvangen voor investeringen in bepaalde activa. Aan de investeringssubsidie wordt jaarlijks een bedrag onttrokken/gedoteerd gelijk aan de mutatie in de activa waarop deze investeringssubsidie betrekking heeft.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden gewaardeerd op de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Baten

De baten betreffen directe exploitatieopbrengsten van het museum en de ontvangen subsidies van het Ministerie van

OCW en derden. Schenkingen van museale objecten worden na taxatie en ondertekening van notariële koop- en schenkakten in de jaarrekening verantwoord als overige private subsidies. Voor hetzelfde bedrag zijn deze schenkingen verwerkt in de aankoopkosten voor boeken.

Lasten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

WNT

Voor de toelichting in de jaarrekening is uitgegaan van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) zoals deze zal komen te luiden nadat het wetsvoorstel Aanpassingswet in werking is getreden. Op het moment van het opmaken van de jaarrekening is het wetsvoorstel wel door de Tweede Kamer, maar nog niet door de Eerste Kamer aangenomen. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft een mededeling in de *Staatcourant* gepubliceerd dat voor het kalenderjaar 2013 de WNT zal worden gehandhaafd als ware het bij de Eerste Kamer aanhangige wetsvoorstel Aanpassingswet WNT in werking getreden. Op 26 februari 2014 heeft BZK het normenkader WNT gepubliceerd. Dit normenkader is toegepast.

Pensioenen

Het bestuur van bedrijfstakpensioenfonds SFP heeft het pensioenfonds per 31-12-2010 geliquideerd. Per 1 januari 2011 is de stichting, Museum Meermanno, overgegaan naar het pensioenfonds Zorg & Welzijn. De door het fonds verzorgde pensioenregeling is een toegezegde pensioenregeling. De stichting verwerkt de toegezegde pensioenregeling als een toegezegde bijdrageregeling waardoor de pensioenlasten in de jaarrekening gelijk zijn aan de betaalde premies aan het fonds. Dit betekent tevens dat niet alle mogelijke risico's verbonden aan deze regeling in de balans tot uitdrukking zijn gebracht.

Afschrijvingen

Afschrijvingen worden berekend op basis van de verkrijgingprijs. Afschrijvingen vinden plaats volgens de lineaire methode op basis van de geschatte levensduur.

3.2. Samengevoegde balans (model I)

	31-12-2013	31-12-2012		31-12-2013	31-12-2012
	€	€		€	€
Vaste activa			Eigen Vermogen		
Materiële vaste activa	401.192	449.084	Algemene Reserve	218.022	269.867
			Bestemmingsreserve OCW	218.593	0
Totaal vaste activa	401.192	449.084	Bestemmingsreserves MMW	282.933	283.316
			Herwaarderingsreserve	12.961	16.987
			Bestemmingsfonds OCW	0	83.368
			Bestemmingsfondsen MMW	28.679	169.069
Vlottende activa				761.188	822.607
Vorraden	45.854	45.306	Voorzieningen	60.788	111.342
Vorderingen:			Langlopende schulden		
Debiteuren	50.089	11.816	Investeringssubsidie	178.679	173.710
Pensioenpremie/Wga	9.961	0			
Omzetbelasting	22.293	27.022			
Overlopende activa	131.063	184.296			
	213.406	223.134	Kortlopende schulden		
Effecten	52.349	56.375	Crediteuren	62.040	91.959
			Loonbelasting / sociale lasten	43.764	28.354
Liquide middelen	454.344	522.306	Pensioen/Wga	7.735	1.662
			Overlopende passiva	52.951	66.571
Totaal vlottende activa	765.953	847.121		166.490	188.546
Totaal	1.167.145	1.296.205	Totaal	1.167.145	1.296.205

In paragraaf 3.4. volgen de specificaties en de bijbehorende toelichtingen op de diverse balansposten.

3.3. Samengevoegde categoriale exploitatierekening (model IIa)

		Norm-	
BATEN	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2013	2013	2012
Directe opbrengsten			
Publieksinkomsten	166.539	209.000	216.342
Sponsorinkomsten	55.000	60.000	50.000
Overige inkomsten	9.138	5.000	19.077
Totale opbrengsten	230.677	274.000	285.420

Exploitatiebijdrage	776.969	774.552	1.118.233
Huren (+ project veiligheidzorg)	627.125	642.984	646.925
Frictiekostenvergoeding	24.014	115.113	91.437
Totale subsidie OC&W	1.428.108	1.532.649	1.856.595
- Publieke middelen	67.752	40.000	51.021
- Particulieren/Vriendenvereniging	60.053	60.000	95.002
- Private fondsen	121.801	120.000	104.586
Totale overige bijdragen	249.606	220.000	250.609
Totaal subsidies/overige bijdragen	1.677.714	1.752.649	2.107.204
TOTALE BATEN	1.908.391	2.026.649	2.392.624
LASTEN			
Salarissen	713.374	669.623	931.572
Afschrijvingen	88.275	87.724	95.549
Huur	568.453	568.700	557.545
Aankopen	44.301	30.000	81.459
Frictiekosten	19.995	115.113	91.437
Overige lasten	540.211	566.793	711.910
TOTALE LASTEN	1.974.609	2.037.953	2.469.472
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	-66.218	-11.304	-76.848
Saldo rentebaten/lasten	8.825	12.000	12.767
Exploitatieresultaat	-57.393	696	-64.081
Resultaatbestemming:			
Bestemmingsreserve OC&W	8.582		8.803
Bestemmingsreserves MMW	383		13.909
Bestemmingsfondsen MMW	-3.417		45.328
	5.548	0	68.040
Exploitatieresultaat te verdelen	-51.845	696	3.959

3.4. Toelichtingen op de balans

Materiële vaste activa

VERLOOPSTAAT					
				Winkel-	Kantoor
	Ver-	Bedrijfs-	Kantoor-	restau-	machines/
	bouwing	installaties	inventaris	ratie	software
	€	€	€		€
Aanschafwaarde	331.878	164.435	275.833	78.849	217.964
Cumulatieve afschrijvingen	-189.444	-79.898	-241.235	-27.205	-190.997
Boekwaarde 1-1-2013	142.434	84.537	34.598	51.644	26.967
Investerings	o	o	o	o	1.748
aanschafwaarde desinvesteringen	o	o	o	o	o
cumulatieve afschrijving desinvesteringen	o	o	o	o	o
Boekverlies	o	o	o	o	o
Afschrijvingen 2013	-24.001	-10.962	-5.439	-7.885	-13.314
Boekwaarde 31-12-2013	118.433	73.575	29.159	43.759	15.401
Aanschafwaarde	331.878	164.435	275.833	78.849	219.712
Cumulatieve afschrijvingen	-213.445	-90.860	-246.674	-35.090	-204.311
Boekwaarde 31-12-2013	118.433	73.575	29.159	43.759	15.401
VERLOOPSTAAT					
(vervolg)	Presen-		Tech-	Res-	
	tatie-	Bevei-	nische	tau-	
	mat.	liging	dienst	ratie	Totaal
	€	€	€	€	€
Aanschafwaarde	416.976	26.815	2.356	24.579	1.539.685
Cumulatieve afschrijvingen	-347.353	-4.216	-2.356	-7.897	-1.090.601
Boekwaarde 1-1-2013	69.623	22.599	o	16.682	449.084
Investerings	18.020	20.614	o	o	40.382
aanschafwaarde desinvesteringen	o	o	o	o	o
cumulatieve afschrijving desinvesteringen	o	o	o	o	o
Boekverlies	o	o	o	o	o
Afschrijvingen 2013	-20.794	-3.583	o	-2.296	-88.274
Boekwaarde 31-12-2013	66.849	39.630	o	14.386	401.192
Aanschafwaarde	434.996	47.429	2.356	24.579	1.580.067
Cumulatieve afschrijvingen	-368.147	-7.799	-2.356	-10.193	-1.178.875
Boekwaarde 31-12-2013	66.849	39.630	o	14.386	401.192

De verzekerde waarde van de bedrijfsinventaris is op 23 mei 2011 vastgesteld op € 1.245.000 (Zie taxatierapport Troostwijk, nr. N188658, 23/05/11). Het taxatierapport heeft een geldigheidsduur van drie jaar.

Flottende activa

I. Voorraden

De aanwezige voorraad is geïnventariseerd en betreft boeken, catalogi, vouwbladen, ansichtkaarten en overige winkelvoorraad. De waarde van de incurante voorraad is vastgesteld op een bedrag van € 5.015. Ten opzichte van 2012 een dotatie van € 4.730.

II. Vorderingen

Het openstaande bedrag aan debiteuren betreft diverse leveranties van de museumwinkel, bibliotheek en mediatheek, evenals nog te ontvangen bedragen i.v.m. groepsontvangsten.

De post 'overlopende activa' is als volgt samengesteld:

Overlopende activa	31-12-2013	31-12-2012
Kruisposten/pin	1.120	1.250
Transitoria debet	129.943	183.046
Totaal	131.063	184.296

Onder de post 'transitoria debet' zijn nog te ontvangen bedragen (€ 125.988) en vooruitbetaalde bedragen (€ 5.075) opgenomen.

III. Effecten

Op de balans een bedrag van € 52.349 opgenomen voor effecten, die het huidige restant van het vermogen van baron Van Westreenen van Tiellandt vertegenwoordigen.

IV. Liquide middelen

Onder deze post is opgenomen:

Liquide middelen	31-12-2013	31-12-2012
ING, betaalrekening	52.909	93.589
ING, spaarrekening	27.926	64.881
ING, kwartaalrekening	366.813	361.117
ABN-AMRO, bestuurrekening	133	393
Kasgeld	6.563	2.325
Totaal	454.344	522.306

De liquide middelen zijn direct opeisbaar. De hoogte van het saldo wordt voornamelijk bepaald door vooruit ontvangen subsidies.

3.5 Eigen vermogen

		Resultaat-		
Eigen Vermogen	Balans	Bestemming	Dotatie	Balans
	31-12-2012	2013	2013	31-12-2013
Algemene Reserve	269.867	-51.845		218.022
Bestemmingsreserve OCW	0	-8.582	227.175	218.593
Bestemmingsreserves MMW	283.316	-383		282.933
Herwaarderingsreserve	16.987	-4.026		12.961
Bestemmingsfonds OCW	83.368		-83.368	0
Bestemmingsfondsen MMW	169.069	3.417	-143.807	28.679
Totaal	822.607	-61.419	0	761.188

De componenten van het Eigen Vermogen worden hieronder afzonderlijk toegelicht.

I. Algemene reserve

Algemene reserve	31-12-2012	Resultaat 2013	31-12-2013
Museum Meermannno	229.240	-53.413	175.827
Adm.Fonds Museum Meermannno	40.627	1.568	42.195
totaal	269.867	-51.845	218.022

II. Bestemmingsreserve OCW

Bestemmingsreserve OCW		Resultaat		
Specificaties	Balans	Bestemming	Dotatie	Balans
	31-12-2012	2013	2013	31-12-2013
Veiligheidszorg	0	221	143.807	144.028
Huis van het boek Winkel/koetshuis	0	-8.803	55.675	46.872
Collectie-integratie KB-MMW	0	0	27.693	27.693
totaal	0	-8.582	227.175	218.593

Conform de brief van Ministerie van OCW, d.d. 27 februari 2014, kenmerk 590913, is een bestemmingsreserve OCW gevormd, vanuit de bestemmingsfondsen OCW 2009-2012 (€ 83.368) en bestemmingsfonds Veiligheidszorg (€ 143.807) met een totaal van € 227.175.

De doelen die ten grondslag liggen zijn:

- Veiligheidszorg is een langlopend project voor investeringen en aanpassingen ten behoeve van de veiligheid van het museum intern en zijn bezoekers en waarvoor door OCW jaarlijks een subsidie van € 111.000 wordt ontvangen. In 2013 is uitgegeven een bedrag groot € 110.779.
Bij de inlevering van de meerjarenbegroting 2009-2012 heeft Meermanno specifieke doelen gedefinieerd. Deze doelen vloeien voort uit de prestatieafspraken voor de periode 2009-2012 (zie: ‘Toelichting op de begroting’, dd.27/06/08, U-113-2008).
- De doelen ‘Huis van het Boek’ en ‘Herinrichting winkel/koetshuis’ hebben betrekking op de herinrichting van entree, winkel en koetshuis. Ten laste hiervan zijn tot en met 2013 investeringen gedaan. Dit heeft in 2013 geleid tot een vrijval t.b.v. afschrijvingskosten ad € 8.803. De boekwaarde van de totale investeringen is gelijk aan het saldo per 31-12-2013 zijnde € 46.872.
- Het doel ‘Collectie-integratie KB-MMW’ heeft betrekking op beleidsintegratie tussen de Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermanno en PR/marketing.

III. Bestemmingsreserves MMW

In het onderstaand schema worden de mutaties in de bestemmingsreserves weergegeven.

Bestemmingsreserves MMW	31-12-2012	Vrijval/dotatie 2013	31-12-2013
Vervanging bedrijfsinstallaties	174.242	0	174.242
Publieksbereik (website)	8.187	-4.473	3.714
Boekengeluk	100.887	4.090	104.977
totaal	283.316	-383	282.933

- Met de brief van het Ministerie van OCW, 16 december 2004, met kenmerk DCE/04/56335, is per 1 januari 2005 de overdracht van de bedrijfsinstallaties in economische en juridische eigendom overgedragen aan Museum Meermanno. De ‘om niet’ verkregen bedrijfsinstallaties zijn gewaardeerd tegen een getaxeerde waarde bij overdracht en opgenomen in de activa. Aan de passiefzijde van de balans is voor dezelfde waarde een bestemmingsreserve gevormd. De waarde bedroeg per 1-1-2006 € 159.975 en een eenmalig startbudget van € 36.200, totaal € 196.175. Boekverliezen hebben plaatsgevonden door vervanging van een telefooncentrale ad € 18.600 in 2008 en van een voorportaal ad € 3.333 in 2009. Saldo per 31-12-2012 bedraagt € 174.242. De afschrijvingskosten van de bedrijfsinstallaties vallen geheel in de exploitatie.

- Het resterende budget van het project ‘Publieksbereik’ zal worden bestemd voor afschrijvingen op investeringen inzake ‘website’ en ‘publieksbegeleiding’.
- Het project Boekengeluk heeft tot doel de zichtbaarheid van het museum en de collectie in stand te houden. Het project Boekengeluk ondersteunt vier pijlers:
 - Collectie: verwerven, ontsluiten;
 - Collectie: restaureren;
 - Presentatie: het presenteren van de collectie;
 - Educatie: het presenteren en ontsluiten voor de jeugd van de collectie.

De bestaansrechtacties ‘Boek zoekt Vrouw’ en enkele donaties hebben € 16.852 opgebracht voor dit project. De uitgaven € 12.762 hebben betrekking op de pijlers Presentatie, Collectie en certificaten Boek zoekt Vrouw.

IV. Herwaarderingsreserve

De herwaardering van de effecten is gebaseerd op het verschil in aankoop € 39.389 (nominaal € 36.303) en de waarde per 31/12/2013 ad € 52.349 is € -4.026.

Herwaarderingsreserve	31-12-2012	Resultaat 2013	31-12-2013
Effecten 7,5% Nederland 1993/2023	16.987	-4.026	12.961
totaal	16.987	-4.026	12.961

V. Bestemmingsfonds OCW

Bestemmingsfondsen OCW	Resultaat			
	Balans	Bestemming	Dotatie	Balans
	31-12-2012	2013	2013	31-12-2013
OCW (Huis van het boek winkel/koetshuis)	55.675	0	-55.675	0
OCW (Collectie-integratie KB-MMW)	21.613	0	-21.613	0
OCW dotatie resultaat	6.080	0	-6.080	0
Totaal	83.368	0	-83.368	0

Het totale bedrag van € 83.368 wordt conform de brief van Ministerie van OCW, d.d. 27 februari 2014, kenmerk 590913 gedoteerd aan de bestemmingsreserve OCW.

VI. Bestemmingsfondsen MMW

Het onderstaand schema geeft een beeld van de vrijvallen en toevoegingen van de bestemmingsfondsen in 2013.

Bestemmingsfondsen MMW		Resultaat		
Specificaties	Balans	Bestemming	Dotatie	Balans
	31-12-2012	2013	2013	31-12-2013
MMW Ex libris	21.075	-3.363		17.712
MMW Veiligheidszorg	143.807	0	-143.807	0
MMW Educatiezolder	4.154	-700		3.454
MMW Atlasfonds	33	-33		0
MMW Rotary Club DH	0	3.494		3.494
MMW Frictieregeling	0	4.019		4.019
totaal	169.069	3.417	-143.807	28.679

- Liquidatie van het steunfonds Stichting Ex libris Centrum heeft op 01/01/03 geleid tot een baat van € 26.254. Dit bestemmingsfonds kan worden aangewend voor registratie van de ex libris-collectie en andere ex libris-activiteiten. In 2013 zijn uitgaven gedaan voor web hosting van de digitale registratiewebsite www.catalogus.meermann.nl. ten bedrage van € 3.363.
- Veiligheidszorg is een langlopend project voor investeringen en aanpassingen ten behoeve van de veiligheid van het museum intern en haar bezoekers. Het totale bedrag van € 143.807 wordt conform de brief van Ministerie van OCW, d.d. 27 februari 2014, kenmerk 590913 gedoteerd aan de bestemmingsreserve OCW.
- Educatie Zolder is een project voor investeringen en aanpassingen ten behoeve van de educatie zolder van het museum. In 2013 zijn uitgaven gedaan voor een 'vlekkenplan' voor aanpassing zolder, drukkerij en scriptorium ten bedrage van € 700.
- Atlasfonds is een project voor het restaureren en conserveren van een selectie van de boeken van Museum Meermann.
- Rotary Club Den Haag-Des Indes heeft een bijdrage geleverd voor het kunnen realiseren van drie publiekszalen in ten bedrage van € 9.000, waarvan wordt ontvangen: € 5.000 in 2013, € 2.000 in 2014 en € 2.000 in 2015. In 2013 zijn uitgaven gedaan voor dit project ten bedrage van € 1.506, waardoor er in 2013 een bestemmingsfonds is gecreëerd van totaal € 3.494.
- Het Ministerie van OCW heeft in 2012 een vergoeding voor frictiekosten bijgedragen ten bedrage van € 115.451, welke deels in 2012 is verantwoord € 91.437 en deels in 2013 € 24.014. Totaal hieraan uitgegeven is € 111.432, waardoor er in 2013 een bestemmingsfonds is gecreëerd van totaal € 4.019.

3.6. Voorzieningen

In 2005 is een voorziening opgenomen voor eventuele aanspraken op prepensioenrechten. De voorziening is gebaseerd op de risico's op aanspraken (van personeelsleden die vóór 1950 zijn geboren en langer dan 10 jaar in dienst zijn). Daarnaast is er een voorziening opgenomen uit hoofde van de verplichtingen die het museum is aangegaan in de vaststellingsovereenkomsten met de ontslagen werknemers.

In 2013 is tevens een voorziening opgenomen voor de serviceverlening die door de Rijksgebouwendienst wordt uitgevoerd, zijnde onderhoud en reparaties aan de huurpanden.

	Saldo	Onttrekkingen	Uitkeringen PFZW	Vrijval	Saldo
	31-12-2012	2013	2013	2013	31-12-2013
Prepensioenrechten	57.983	-58.195	27.693	-27.481	0
	Saldo	Onttrekkingen	Dotatie	Vrijval	Saldo
	31-12-2012	2013	2013	2013	31-12-2013
Suppletieovereenkomsten	53.359	-25.041	12.470	0	40.788
Serviceverlening RGD	0	0	20.000	0	20.000
	53.359	-25.041	32.470	0	60.788
Totaal	111.342	-83.236	60.163	-27.481	60.788

De onttrekkingen betreffen de uitgaven die in 2013 zijn gerealiseerd.

3.7 Langlopende schulden

Investeringsubsidies (voorheen: egalisereserves)

Bij de verzelfstandiging op 1 januari 1995 zijn de materiële vaste activa gewaardeerd op € 147.891. Vanaf 1995 worden ontvangen subsidies en bijdragen voor in de balans geactiveerde projectinvesteringen aan de investeringsubsidies toegevoegd. De jaarlijkse vrijval uit de investeringsubsidies is gelijk aan de afschrijving op de met subsidies en bijdragen gefinancierde activa.

	31-12-2013	31-12-2012
Veiligheidszorg		
Saldo begin boekjaar	173.710	203.422
Bij: toevoeging	37.299	0
Af: afschrijvingen	32.330	29.712
Saldo einde boekjaar	178.679	173.710

3.8. Kortlopende schulden

I. Crediteuren:

Onder crediteuren zijn bedragen opgenomen t.b.v. de nog niet betaalde facturen op 31 december 2013.

II. Overlopende passiva:

Onder deze post is opgenomen:

Overlopende passiva	31-12-2013	31-12-2012
Nog te betalen vakantiegeld	25.789	28.159
Reservering t.b.v. het saldo van niet opgenomen vakantiedagen	13.252	15.776
Transitoria credit	13.910	22.636
Totaal	52.951	66.571

De post transitoria credit betreft nog te betalen bedragen 2013.

3.9. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De huursom van 2013 betreffende de Prinsessegracht 30 en 31, en de Jan Evertstraat 17 bedroeg € 568.453, inclusief allonges, exclusief servicekosten.

Het contract van de Prinsessegracht 30 t/m 31 en Jan Evertstraat 17-17a loopt tot december 2013, indien opzegging voor 31 december 2012 had plaatsgevonden. Het ministerie van OCW heeft in haar brief van 6 november 2013 de contracten verlengd tot eind 2016.

● MYTH FROM THEOGONY BY HESIOD 854 B.C.
TRANSLATION BY CHARLES ELTON 1815
DESIGNED BY ROBERT FOSTER
CUTS BY BECK ENGRAVING COMPANY
PRINTED BY TRI-ARTS PRESS, INC.
NOVEMBER NINETEEN THIRTY-SIX

AMPERSANDANA

A NEW
PATH

BOOK COLLECTING BY
CHARLES M ADAMS

IN AN ERA
when new paths for book collecting are
in vogue, it does not seem amiss to point
out another field, as yet unexplored, of
large literary as well as typographic con-
notation. In the simple word *Ampersand*
lies an opportunity in a modest way of
delving into some of the aspects of our

3.10. Toelichting op de categoriale exploitatierekening

Directe opbrengsten

De omzet is in de baten opgenomen en de inkomsten zijn opgenomen in de overige lasten.

Het resultaat wordt als volgt gepresenteerd:

Directe opbrengsten	Verkopen	Begroting	Verkopen
Publieksinkomsten	2013	2013	2012
Entreegelden CJP	20.972	20.000	39.744
Museumkaart	41.324	45.000	53.564
Verkopen winkel	36.011	47.000	32.080
Verkopen catalogus TT	3.589	10.000	10.175
Zakelijke evenementen	40.975	68.000	61.004
Educatie kinderen	14.909	13.000	10.197
Educatie volwassenen	5.756	3.000	7.328
Bibliotheek/mediatheek	3.003	3.000	2.251
subtotaal	166.539	209.000	216.343
Sponsorinkomsten			
Centraal Boekhuis	50.000	60.000	50.000
Rotary Club des Indes	5.000	0	0
subtotaal	55.000	60.000	50.000
Overige inkomsten			
Overige directe opbrengsten	9.138	5.000	19.077
subtotaal	9.138	5.000	19.077
Totaal directe opbrengsten	230.677	274.000	285.420

De verkopen van de entreegelden, museumkaarten, winkel en catalogi zijn ontleend aan het kassaregistratiesysteem Questor.

De overige directe opbrengsten hebben betrekking op doorberekende kosten, met name aan de Stichting Vrienden van het Museum van het Boek.

Subsidie OCW

Begroting 2013 is ontleend aan de meerjarenbegroting 2013-2016, die op 15 november 2012 bij OCW werd ingediend.

In 2013 is aan instellingssubsidie toegezegd (wijziging subsidie OCW, referentie 562567) een bedrag van € 1.441.393 plus een frictiekostenvergoeding van € 95.451, totaal € 1.536.844.

In 2012 is bovenop de frictiekostenvergoeding van € 95.451 een bedrag van € 20.000 ontvangen, totaal aan frictiekostenvergoeding bedraagt € 115.451.

In 2012 werd in de baten als vooruit ontvangen frictiekostenvergoeding opgenomen een bedrag van € 91.437. In 2012 zijn betalingsverplichtingen zijn ontstaan en kosten gemaakt ter grootte van € 91.437.

In 2013 is in de baten opgenomen het restant aan frictiekostenvergoeding van € 24.014.

In 2013 is aan instellingssubsidie verantwoord een bedrag van € 1.441.393 minus € 37.299 is € 1.404.094 (€ 776.969 plus € 664.424).

Het in mindering gebrachte bedrag van € 37.299 is het deel van het project Veiligheidszorg dat direct bij ontvangst op de balans als Investeringsubsidie is aangemerkt. Op het moment dat op veiligheidsinvesteringen wordt afgeschreven, wordt een vrijval van de investeringsubsidie gerealiseerd en in de baten opgenomen.

Overige subsidies/bijdragen anders dan OCW

De overige subsidies en bijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Publieke middelen	Private Middelen	Totaal 2013
Projecten			
Donaties bestaansrecht		7.000	7.000
Sponsoractie 'Boek zoekt vrouw'		9.853	9.853
Dhr. Baron Schimmelpenninck (collectie)		13.000	13.000
Totaal Projecten		29.853	29.853
Stichting Vrienden van het Museum (publiciteit)		9.200	9.200
Stichting Vrienden van het Museum (ledenadministratie)		2.000	2.000
Stichting Vrienden van het Museum (afscheidsbundel dhr. Jos van Heel)		4.000	4.000
Stichting Vrienden van het Museum (aankopen)		15.000	15.000
Totaal particulieren/vrienden	0	30.200	30.200
Week van het schrift			
Fonds 1818		-363	-363
Tentoonstelling Papier Biennale			
Ambassade Verenigde Staten Amerika		-475	-475
Tentoonstelling 200 jr. Ned. Stripgeschiedenis			
Mondriaan fonds	30.000		30.000
VSB Fonds		40.000	40.000
SNS Reaal		25.000	25.000
Hendrik Muller Fonds		5.000	5.000

Prins Bernhardfonds		20.000	20.000
Frederik Mullerfonds		1.500	1.500
Gijselaar Hintzenfonds		2.500	2.500
	30.000	94.000	124.000
10x Koning Willem I			
Fonds 1818		7.639	7.639
Tentoonstelling De Vrolijke Brigade			
Gemeente Den Haag	5.000		5.000
Prins Bernhardfonds		5.000	5.000
Embassy of Russia		1.500	1.500
Jurriaanse Stichting		2.000	2.000
Wilhelmina Jansen Fonds		7.500	7.500
	5.000	16.000	21.000
Tentoonstelling Gewapend met Kennis			
Fonds 1818		5.000	5.000
Overige subsidies en bijdragen			
Project Scannen microfilms Archief Van Royen/KB	422		422
Vrijval investeringssubsidie	32.330		32.330
Totaal fondsen	32.752		32.752
Totaal	67.752	181.854	249.606

3.11. Salarislasten

De salarislasten hebben betrekking op het volledige personeelsbestand van Museum Meermanno, dat op 31/12/13 bestond uit een vaste formatie van 20 personen (12,42 fte), aangevuld met enkele projectmedewerkers en rondleiders op oproepbasis. De vaste formatie op 31/12/2012 bestond uit 21 personen (13,18 fte). De salarislasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Realisatie 2013	Norm begroting 2013	Realisatie 2012
Brutolonen	558.864	526.514	697.369
Sociale lasten	89.050	82.234	100.896
Pensioenen	57.524	60.875	64.128
Vrijval prepensioenrechten	-27.481	0	0
Inhuur externe krachten	35.417	0	69.179
Totaal	713.374	669.623	931.572

De inhuur externe krachten werden tot en met 2012 opgenomen onder de overige lasten. Vanaf 2013 wordt de inhuur van externe krachten apart gespecificeerd onder de salarislasten € 35.417. In 2012 worden de salarislasten verhoogd en de overige lasten verlaagd met € 69.179.

Beloningen topfunctionarissen publieke en semipublieke sector		
Naam:	mevrouw M.K. de Haan	
Functie:	Directeur-bestuurder	
In dienst sinds:	1 augustus 2010	
Parttime percentage:	94,44%	
		Realisatie
		2013:
Beloning		85.482
Belastbare vaste / variabele onkostenvergoeding		-
Beloning op termijn		10.001
		95.483

3.12. Afschrijvingen

De afschrijvingen 2013 hebben betrekking op de investeringen.

3.13 Huur

De huursom heeft betrekking op de panden aan de Prinsessegracht en de Jan Evertstraat te Den Haag.

3.14. Overige lasten

De overige lasten bestaan uit de afdelingskosten presentatie, educatie, collectie en de algemene beheerslasten. De algemene beheerslasten hebben betrekking op kosten voor ICT-beheer, nutsvoorzieningen, kosten voor schoonmaak, reparatie en onderhoud van gebouw en tuin. Vanaf 2013 zijn de lasten van inhuur externe krachten opgenomen in de salarislasten.

	Realisatie 2013	Norm begroting 2013	Realisatie 2012
Presentatie	211.274	103.500	230.092
PR/Marketing	9.623	25.500	15.537
Educatie	7.728	8.000	7.741
Collectie	14.917	20.920	55.235
Algemene beheerslasten	200.604	185.673	180.544
Inkopen winkel, evenementen, horeca	58.629	66.500	62.303
Boekengeluk	12.262	21.000	40.257
Kosten veiligheidszorg	5.157	54.000	45.201
Kosten vrijwilliger/StichtingVrienden	20.017	31.700	21.614
Aanpassingen/verbouwingen	0	50.000	0
Visitatie	0	0	25.000
Van Lood tot Led	0	0	5.618
Huis vh boek/profielverbetering	0	0	22.768
Totaal overige lasten	540.211	566.793	711.910

De inhuur externe krachten werden tot en met 2012 opgenomen onder de overige lasten. Vanaf 2013 wordt de inhuur van externe krachten apart gespecificeerd onder de salarislasten € 35.417. In 2012 worden de salarislasten verhoogd en de overige lasten verlaagd met € 69.179.

Berekening percentage eigen inkomsten

De eigen inkomsten van Museum Meermanno zijn dankzij diverse publieksacties, zoals Boek zoekt Vrouw, toegenomen van 8,1% in 2009, naar 13,5% in 2010, naar 24% in 2011, naar 26% in 2012 en naar 28,9% in 2013. Gemiddeld over 2009 tot en met 2013 komen de eigen inkomsten uit op een percentage van 20%.

De eigen inkomsten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Realisatie 2013	Realisatie 2012
Subsidiebedrag OCW	1.428.108	1.856.595
Eigen inkomsten:		
Directe inkomsten	230.677	285.420
Donaties acties	29.853	
Particulieren/vriendenverenigingen	30.200	95.002
Private fondsen	121.801	104.586
Totaal	412.531	485.008
Percentage eigen inkomsten	%	
	28,9	26,0

3.15 Samengevoegde categoriale en functionele exploitatierekening (model IIb)

Functioneel	Totaal	Publieks- functie	Collectie- functie	Weten- schappelijke functie	Algemeen beheer			
Categoriaal		Vaste presentatie	Tijdelijke presen- tatie	Onderzoek & Registratie	Conserveren & Restaureren	Verwerving & Afstoten	Onderzoek & Docu- mentatie	
BATEN								
Publieksinkomsten binnenland totaal	166.539	61.640	2.525	2.088	0	0	916	99.370
- waarvan kaartverkoop	62.296							62.296
- waarvan overig	104.243	61.640	2.525	2.088	0	0	916	37.074
Sponsorinkomsten								
- waarvan overige sponsorinkomsten	55.000	0	0	0	0	0	0	55.000
Overige inkomsten	9.138	0	0	0	0	0	0	9.138
- waarvan overig	9.138	0	0	0	0	0	0	9.138
Totale opbrengsten	230.677	61.640	2.525	2.088	0	0	916	163.508
Subsidie OCW	1.428.108	0	0	0	0	0	0	1.428.108
Structueel:								
Huren (+ project veiligheidszorg)	627.125	0	0	0	0	0	0	627.125
Exploitatiebijdrage	776.969	0	0	0	0	0	0	776.969
Niet-structueel:								
Frictiekostenvergoeding	24.014	0	0	0	0	0	0	24.014
Overige (niet-structuele) subsidies/bijdragen	249.606	0	156.801	0	422	13.000	0	79.383
Subsidie uit publieke middelen	67.752	0	35.000	0	422	0	0	32.330
Bjdragen uit private middelen	181.854	0	121.801	0	0	13.000	0	47.053
- waarvan particulieren/ vrienden	60.053	0	0	0	0	13.000	0	47.053
- waarvan private fondsen	121.801	0	121.801	0	0	0	0	0
Totale subsidies/bijdragen	1.677.714	0	156.801	0	422	13.000	0	1.507.491
TOTALE BATEN	1.908.391	61.640	159.326	2.088	422	13.000	916	1.670.999
LASTEN								

Salarislasten:	713.374	194.244	1.510	130.815	0	0	0	386.805
Waarvan vast contract	636.974	181.151	314	130.815	0	0	0	324.694
Waarvan tijdelijk contract	40.983	8.133	0	0	0	0	0	32.850
Waarvan inhuur	35.417	4.960	1.196	0	0	0	0	29.261
Afschrijvingen	88.275	6.205	4.473	2.021	0	0	0	75.576
Huur	568.453	0	0	0	0	0	0	568.453
Aankopen	44.301	0	0	991	0	43.310	0	0
Overige lasten + Inkopen	560.206	54.232	204.451	7.882	8.164	302	0	285.175
TOTALE LASTEN	1.974.609	254.681	210.434	141.709	8.164	43.612	0	1.316.009
SALDO UIT GEWONE								
BEDRIJFSVOERING	-66.218	-193.041	-51.108	-139.621	-7.742	-30.612	916	354.990
Saldo rentebaten/-lasten	8.825	0	0	0	0	0	0	8.825
Saldo overige buiten-								
gewone baten/lasten	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutatie aankoopfonds								
SALDO UIT	-57.393	-193.041	-51.108	-139.621	-7.742	-30.612	916	363.815
BEDRIJFSVOERING								
Toerekening Algemeen beheer	0	140.688	116.245	78.280	4.510	24.092	0	-363.815
Exploitatieresultaat	-57.393	-52.353	65.137	-61.341	-3.232	-6.520	916	
Toevoegingen/vrijvallen aan eigen vermogen								
Fonds OC&W	8.803							
Fonds Exlibris	3.363							
Fonds Veiligheidszorg	-221							
Reserve Publieksbereik	4.473							
Fonds Atlas	33							
Fonds Rotary Club	-3.494							
Fonds Educatie Zolder	700							
Fonds Frictieregeling	-4.019							
Reserve Boekengeluk	-4.090							
	5.548							
EXPLOITATIERESULTAAT	-51.845							
Aandeelopbrengsten in totale opbrengsten	28%	1%	1%	0%	0%	0%	70%	
Aandeel lasten in totale lasten (per taakgebied)	13%	11%	7%	0%	2%	0%	67%	
Aandeel lasten in totale lasten (per functie)	24%	10%	0%	67%				

ARTE ET MARTE.

In utrumq; paratus.

3.16. Toelichting op de samengevoegde functionele exploitatierekening

De toerekening van baten en lasten aan de museale functies heeft plaatsgevonden conform het kostenplaatsenmodel, waarbij voor iedere museale functie een groep kostenplaatsen is vastgesteld. De verhouding afdelingslasten ten opzichte van de totale lasten exclusief algemeen beheerslasten is gehanteerd als verdeelsleutel voor het toerekenen van het saldo uit bedrijfsvoering van de functie algemeen beheer.

3.17 .Prestatieverantwoording.

Dit hoofdstuk is ingedeeld conform model III uit het Handboek Verantwoording cultuursubsidies instellingen 2013-2016

De overeengekomen prestaties kunnen als volgt worden weergegeven:

Prestatieafspraken	Huidig boekjaar	Activiteitenplan	Vorig boekjaar
Bezoeken totaal	21.038	30.000	24.955
-waarvan betalend	5.855		5.320
-waarvan scholieren primair onderwijs	2.877	3.000	2.602
Waarvan scholieren voortgezet onderwijs	2.443	2.500	1.586
Registratiegraag >95%	ja	n.v.t.	ja
Collectieplan up to date	ja	n.v.t.	ja
Veiligheidsplan up to date	wordt geactualiseerd in 2014	n.v.t.	wordt geactualiseerd in 2014

Hoofdstuk 4: Accountantsproducten

Accountants

**BAKER TILLY
BERK**

Baker Tilly Berk N.V.
Scheveningseweg 80-82
Postbus 85745
2508 CK Den Haag
T: +31 (0)70 358 90 00
F: +31 (0)70 350 20 20
E: denhaag@bakertillyberk.nl
KvK: 24425560
www.bakertillyberk.nl

Aan de directie en Raad van Toezicht van
Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek/Museum
Meermanno-Westreenianum
T.a.v. mevrouw M.K. de Haan
Prinsessegracht 30
2514 AP DEN HAAG

Referentie

MdG\MS\0012554\000004\001

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Afgegeven ten behoeve van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2013 van Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek / Museum Meermanno-Westreenianum te Den Haag gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2013 en de exploitatierekening over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen en de Beleidsregels toepassing Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet en regelgeving opgenomen bepalingen. Het bestuur is tenslotte verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van de relevante wet en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol Cultuursubsidies Instellingen en de Beleidsregels toepassing WNT, inclusief het controleprotocol WNT. Dit vereist dat wij voldoen aan voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening.

De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan alsmede voor de naleving van de relevante wet en regelgeving, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de gebruikte financiële rechtmatigheidcriteria en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek / Museum Meermannno-Westreenianum per 31 december 2013 en van het resultaat over 2013 in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2013 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in de subsidiebeschikking en het Controleprotocol Cultuursubsidies Instellingen zijn vermeld.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW en het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Den Haag, 13 mei 2014

Baker Tilly Berk N.V.

M.J. de Graaf
Registeraccountant

M.J. Scholtes
Accountant-Administratieconsulent

Accountants

**BAKER TILLY
BERK**

Baker Tilly Berk N.V.
Scheveningseweg 80-82
Postbus 85745
2508 CK Den Haag
T: +31 (0)70 358 90 00
F: +31 (0)70 350 20 20
E: denhaag@bakertillyberk.nl
KvK: 24425560
www.bakertillyberk.nl

Aan de directie en Raad van Toezicht van
Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek/Museum
Meermannno-Westreenianum
Prinsessegracht 30
2514 AP DEN HAAG

Referentie
MdG\MS\0012554\000004\001

RAPPORT VAN FEITELIJKE BEVINDINGEN INZAKE DE PRESTATIEVERANTWOORDING 2013

Opdracht

Wij hebben een aantal specifieke werkzaamheden verricht met betrekking tot de Prestatieverantwoording 2013 van Stichting tot beheer van het Museum van het Boek / Museum Meermannno-Westreenianum zoals omschreven in het Controleprotocol Cultuursubsidies Instellingen 2013-2016 en het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2013-2016 van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze rapportage bevat de uitkomsten van deze werkzaamheden.

Aard en reikwijdte van de verrichte werkzaamheden

Wij hebben onze werkzaamheden verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 4400, "Opdrachten tot het verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden met betrekking tot financiële informatie".

Het doel van deze opdracht tot het verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden is het verrichten van die werkzaamheden die wij met Stichting tot beheer van het Museum van het Boek / Museum Meermannno-Westreenianum zijn overeengekomen en het rapporteren over de feitelijke bevindingen. Aangezien wij slechts verslag doen van feitelijke bevindingen uit hoofde van de overeengekomen werkzaamheden betekent dit dat op het in de prestatieverantwoording opgenomen cijfermateriaal en toelichtingen geen accountantscontrole is toegepast en dat evenmin een beoordelingsopdracht is uitgevoerd. Dit houdt in dat aan onze rapportage geen zekerheid kan worden ontleend omtrent de getrouwheid van het in de prestatieverantwoording opgenomen cijfermateriaal en toelichtingen daarop. Het is de bedoeling dat u zelf een oordeel vormt over de werkzaamheden en over de in dit rapport weergegeven bevindingen en op basis daarvan uw eigen conclusie trekt. Wij wijzen u er op dat indien wij aanvullende werkzaamheden zouden hebben verricht of een controle- of beoordelingsopdracht zouden hebben uitgevoerd, wellicht andere onderwerpen zouden zijn geconstateerd die voor rapportering in aanmerking zouden zijn gekomen.

Beschrijving uitgevoerde specifieke werkzaamheden

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht:

1. Vaststellen dat het proces van verzamelen, vastleggen, verwerken en verstrekken van de prestatiegegevens is beschreven.
2. Vaststellen dat in de beschrijving van het proces beheersingsmaatregelen, waaronder functiescheiding, zijn opgenomen om de juistheid en volledigheid van de prestatiegegevens te waarborgen.
3. Vaststellen door middel van deelwaarneming, waarvan de omvang afhankelijk is van het aantal malen per jaar dat het proces wordt uitgevoerd, dat het proces en de daarin opgenomen beheersingsmaatregelen bestaan conform de beschrijving.
4. Vaststellen dat de verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot het proces zijn vastgelegd.
5. Vaststellen dat de in de verantwoording opgenomen prestatiegegevens overeenstemmen met de vastlegging daarvan in de desbetreffende onderdelen van de administratie.
6. Vaststellen in gevallen dat prestatiegegevens zijn geschat, dit in de verantwoording daarbij is vermeld inclusief de wijze van totstandkoming van de schatting (methodologie).
7. Vaststellen in gevallen dat prestatiegegevens zijn geschat, dat de schattingen zijn bepaald overeenkomstig de methodologie zoals uiteengezet in de verantwoording.
8. Vaststellen dat prestatiegegevens niet strijdig zijn met de financiële gegevens zoals opgenomen in de jaarrekening.

Beschrijving van de feitelijke bevindingen

1. Wij hebben vastgesteld dat het proces van verzamelen, vastleggen, verwerken en verstrekken van de prestatiegegevens is beschreven.
2. Wij hebben vastgesteld dat in de beschrijving van het proces beheersingsmaatregelen, waaronder functiescheiding, zijn opgenomen om de juistheid en volledigheid van de prestatiegegevens te waarborgen.
3. Wij hebben vastgesteld dat de bezoekers worden geregistreerd in het kassasysteem in overeenstemming met de intern opgestelde procedurebeschrijving.
4. Wij hebben vastgesteld dat de verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot het proces zijn vastgelegd.
5. Wij hebben vastgesteld dat de in de verantwoording opgenomen prestatiegegevens overeenstemmen met de vastlegging daarvan in de desbetreffende onderdelen van de administratie.
6. Wij hebben vastgesteld dat in de verantwoording opgenomen prestatiegegevens geen schattingen zijn opgenomen.
7. Wij hebben vastgesteld dat in de verantwoording opgenomen prestatiegegevens geen schattingen zijn opgenomen.
8. Wij hebben vastgesteld dat prestatiegegevens niet strijdig zijn met de financiële gegevens zoals opgenomen in de jaarrekening.

Beperking in het gebruik en verspreidingskring

Deze rapportage is uitsluitend bestemd voor Stichting tot beheer van het Museum van het Boek / Museum Meermanno–Westreenianum en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aangezien anderen die niet op de hoogte zijn van het doel van de werkzaamheden de resultaten onjuist kunnen interpreteren. Wij verzoeken u derhalve de rapportage niet aan anderen te verstrekken zonder onze uitdrukkelijke toestemming vooraf.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zijn gaarne bereid de inhoud van deze rapportage verder toe te lichten.

Den Haag, 13 mei 2014

Baker Tilly Berk N.V.

M.J. de Graaf
Registeraccountant

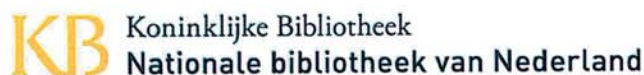

M.J. Scholtes
Accountant-Administratieconsulent

Bijlage 1.

Convenant en intentieverklaring Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermanno

Samenwerking KB en Meermanno

Aanleiding

Meermanno heeft laten weten een sterkere samenwerking met de KB te willen onderzoeken op het gebied van de presentatie van de collectie van de KB in Museum Meermanno. De KB heeft in de persoon van de directeur Bas Savenije in de RvT van Meermanno zich tot een dergelijk onderzoek bereid verklaard. Dit zou aansluiten bij de langetermijnstrategie van de KB waarin is bepaald om thematentoonstellingen vooral samen met andere culturele instellingen te organiseren. De KB concentreert zich in haar gebouw op de presentatie van haar topstukken en (kleine) exposities die het verhaal van de KB vertellen. In deze notitie wordt een voorstel gedaan op welke wijze de samenwerking in brede zin tussen Meermanno en de KB vorm zou kunnen krijgen.

Samenwerking

De samenwerking tussen periode geldt in eerste instantie voor de periode 1 januari 2014 tot 1 januari 2016. Ingeval van positieve jaarlijkse evaluaties spreekt de KB de intentie uit om de samenwerking te continueren voor de periode 2016 en eventueel verder. Een gekozen nieuwe vorm van samenwerking zal in de plaats komen van de overeenkomst tot Beleidsintegratie van mei 2008.

De samenwerking concentreert zich op 2 pijlers, namelijk presentatie en collectie(vorming).

1. Presentatie

Via tijdelijke tentoonstellingen

Jaarlijks organiseren Meermanno en de KB gezamenlijk 1 grote thematentoonstelling.

Hiervoor gelden de volgende criteria:

- thema's zijn laagdrempelig (kunnen breed publiek trekken) en worden door KB en Meermanno gezamenlijk bepaald op basis van een short list per instelling.
- thema's bieden voldoende ruimte en mogelijkheden om met externe partijen samen te werken (denk aan: uitgevers, bekende schrijvers, vormgevers, commerciële partners e.d.)
- de tentoonstelling wordt volgens een gezamenlijke communicatiestijl ingericht en onder een gezamenlijke communicatieparaplu naar buiten toe gecommuniceerd.
- de werkzaamheden worden vooraf (voor het komende jaar) gezamenlijk bepaald en in een gezamenlijk tentoonstellingsplan opgenomen. Hierin worden ook de benodigde inspanningen van beide partijen inzichtelijk gemaakt. Ook wordt er een budget opgenomen met een verdeling qua inbreng (bijv. met bruiklenen e.d.).
- er wordt een gezamenlijk tentoonstellingsplan en marketing- en communicatieplan en budget opgesteld met concrete doelstellingen (t.a.v. aantal bezoekers, publiciteit e.d.) en verdeling qua werkzaamheden en budget.

Via evenementen

Jaarlijks organiseert de KB maximaal 4 evenementen in Meermannno. Dit kunnen VIP evenementen, marketing of interne evenementen zijn of anderszins. De KB kan deze zelfstandig of in samenwerking met Meermannno organiseren.

Via bruiklenen

De KB en Meermannno voeren in het kader van de samenwerking een ruimhartig bruikleenverkeer over en weer/tussen beide instellingen.

2. Collectie

A. Collecties samenbrengen

Waar mogelijk en opportuun kan onderzocht worden of bepaalde collecties in privé of publiek bezit door KB en Meermannno samen kunnen worden gebracht. Dit kan door een gezamenlijke inspanning in de verwerving (bijv. via fondsen en via de Vrienden van de beide instellingen), door gezamenlijk optrekken e.d.

Hiervoor gelden de volgende criteria:

- passend binnen het collectieprofiel van de KB (Nederland collectie) en MM.
- collectie biedt voldoende mogelijkheden voor (wetenschappelijk) onderzoek
- de collecties zijn aantrekkelijk voor presentaties
- samenvoeging zorgt voor meerwaarde voor de gebruikers
- het betreft een onderwerp dat geschikt is om te presenteren aan een breed publiek (zie onder A), dus voldoende publiciteit kan opleveren voor KB en Meermannno.
- per collectie zal bepaald worden wie eigenaar wordt en blijft van de samengevoegde collectie en als zodanig verantwoordelijk is voor de beheerskosten, restauratiekosten e.d.

B. Overdracht of bruikleen van specifieke MM collectie aan de KB

Waar mogelijk en wenselijk, opportuun en kostenefficiënt zou Meermannom een specifieke collectie aan de KB kunnen overdragen. Het zou hier enkel de moderne collectie kunnen betreffen, aangezien de collectie van de Baron het pand door de bepalende voorwaarden in het testament van de Baron Van Westreenen van Tiellandt niet mag verlaten. Hiervoor zou per collectie een voorstel moeten worden gedaan met doelstelling(en), kosten/opbrengsten en specifieke voorwaarden die gelden voor een eventuele overdracht of bruikleen.

Hiervoor gelden de volgende criteria:

- passend binnen het collectieprofiel van de KB
- collectie biedt voldoende mogelijkheden voor (wetenschappelijk) onderzoek
- zorgt voor meerwaarde voor de gebruikers (verhoogd gebruikersgemak etc.)
- zorgt voor win-win situatie bij Meermannom en KB
- per collectie maken van duidelijke afspraken over de initiële en beheerskosten in verband met het beschikbaar stellen van de collectie.

Overige samenwerkingsmogelijkheden

Verkoop van KB-publicaties

In de museumwinkel van Meermannom worden *alle* KB-publicaties aangeboden. Hiervoor wordt een specifieke plek in de winkel ingericht.

Vrienden van KB en Meermannom

Gekeken zal worden of er mogelijk 1 gezamenlijke Vriendendag per jaar kan worden georganiseerd.

Gezamenlijk sponsor/partnerprogramma opzetten (lange termijn)

Voor sponsoring gezamenlijke thematentoonstellingen.

Voor sponsoring van aanwinsten/gehele collecties (zie onder punt 2A).

Communicatie/marketing

- Over de PR en marketing worden duidelijke afspraken gemaakt betreffende taakverdeling en communicatie uitingen.
- KB en Meermannom leveren bijdragen aan elkaars nieuwsbrieven en melden de gezamenlijke activiteiten. MM en KB bepalen zelf wat er in ieders nieuwsbrief wordt opgenomen.
- KB en Meermannom onderzoeken het aanbieden van Peecho producten.
- KB en Meermannom delen – waar mogelijk en opportuun - hun netwerken/contacten.

Kennisdeling

Bundelen van kennis op verschillende gebieden (collecties, presentatie e.d.) en delen hiervan (bijv. via kennissessies). De volgende punten zullen verder worden onderzocht:

1. Delen van een conservator oude collecties. Zie bijlage Takenpakket conservator oude collecties

Meermannom zou graag een collectie-/informatiespecialist werkzaam bij de KB parttime inzetten bij Meermannom als conservator oude collecties. Voorstel van Meermannom is om hiervoor maximaal € 30.000,- per jaar beschikbaar te stellen, mogelijk te beginnen met € 20.000,- per jaar. Meermannom zal hiervoor een duidelijk takenpakket en heldere afspraken over bevoegdheden en rapportering opstellen. Een mogelijke detachering vanuit de KB kan ingaan wanneer Meermannom het genoemde structurele bedrag ad € 20.000,- per jaar vanaf 2014 en groeiend naar € 30.000,- per jaar heeft vrijgemaakt cq geworven. Meermannom zal uiterlijk 1 december 2013 aangeven of dit bedrag beschikbaar is alsmede de omschrijving van het takenpakket annex afspraken over bevoegdheden en rapportering. Vervolgens kan de KB de feitelijke detachering voorbereiden en schriftelijk vast laten leggen. De detachering zal per jaar worden aangegaan met een mogelijkheid tot verlenging van een jaar, voorzover de samenwerking voor beide partijen goed verloopt en de middelen beschikbaar blijven.

2. Conservatoren KB als gastconservator

Waar mogelijke en wenselijk kunnen conservatoren van de KB betrokken worden bij onderzoek en biedt Meermannom de mogelijkheid om dit te presenteren in Museum Meermannom. In overleg wordt de inhoud en presentatie van het onderzoek bepaald.

Voorwaarden

Voor de KB en Meermannom gelden de volgende voorwaarden voor een mogelijke intensivering van de samenwerking met Meermannom.

- Voldoende zichtbaarheid en naamsbekendheid van de KB. Daarom is van belang dat er sprake zal zijn van een KB-Meermannom communicatieparaplu waaronder de thematentoonstellingen worden gecommuniceerd.
- Heldere schriftelijke afspraken over de samenwerking. Duidelijkheid over inzet van mensen (uren) en middelen over en weer met gesloten beurzen.
- KB en Meermannom benoemen ieder een contactpersoon (accountmanager) die verantwoordelijk is voor een soepel verloop van de samenwerking en een juiste nakoming van de samenwerkingsafspraken. Voor de deelonderwerpen (presentatie, collecties, en evt. overige samenwerkingsthema's) zullen aparte werkgroepen worden geformeerd.
- Er vindt een jaarlijkse evaluatie van de samenwerking plaats (eerste keer in het najaar 2014) en op basis hiervan zijn bijstellingen voor het vervolg mogelijk.

Koninklijke Bibliotheek – Museum Meermannno Overeenkomst

Partijen,

- 1) Koninklijke Bibliotheek, gevestigd te Den Haag, vertegenwoordigd door Mr. drs. L.C. Brinkman, voorzitter Algemeen Bestuurscollege, en Drs. B.Savenije, algemeen directeur, verder te noemen KB

en

- 2) Museum Meermannno-Westreenianum, gevestigd te Den Haag, vertegenwoordigd door de heer W. Deetman, voorzitter Raad van Toezicht, en Drs. M.K. de Haan, directeur, verder te noemen MMW

constaterende

- dat tussen beide instellingen, sinds de stichting van MMW in 1848, een hoge mate van thematische verwevenheid bestaat,
- dat de KB primair ten dienste staat van de wetenschap, en daarnaast culturele taken vervult, en MMW een culturele instelling is, die daarnaast wetenschappelijke activiteiten ontwikkelt,
- dat de formele relatie tussen beide instellingen sinds de verzelfstandiging van Museum Meermannno in 1995 is verankerd in het lidmaatschap (*qualitate qua*) van de directeur van de KB van de Raad van Toezicht MMW,
- dat de Raad voor Cultuur in zijn Cultuurnota-adviezen over de beleidsperioden 2000-2004 en 2005-2008 heeft aangedrongen op intensivering van de samenwerking tussen KB en MMW, dat is voortgezet in de periode 2008-2012 en dat voor de periode 2013-2016 deze samenwerking opnieuw wordt gecontinueerd en inhoudelijk geconcretiseerd.
- dat in de afgelopen jaren regelmatig, en met succes, is samengewerkt op diverse terreinen, zoals collectiebeheer, back-office, calamiteitenpreventie en publiekstaken,
- dat de beide instellingen zowel op nationaal als op internationaal niveau een markante rol spelen op het gebied van de boekwetenschap, bibliofilie en de bestudering en presentatie van het bijzondere boek,
- dat de focus in de missie van de KB primair gericht is op wetenschappelijke informatievoorziening en die van MMW op het beheren, verzamelen en tonen van de boekgeschiedenis en die inzicht geven in de productie en vormgeving van boeken,
- dat de KB geen eigen thematische tentoonstellingsprogramma meer wil uitvoeren in het eigen gebouw maar daarvoor met Museum Meermannno en in Museum Meermannno de ruimte vindt voor een jaarlijkse thematentoonstelling,
- dat de KB ten bate van deze presentaties MMW om niet ondersteunt in collecties (bruiklenen) en inbreng van expertise over deze collecties conform de inzet zoals bepaald in het op te stellen tentoonstellingsplan,
- dat de ontsluiting van materiaal en diensten langs elektronische weg door beide instellingen sterk is verbeterd,
- dat de fysieke afstand tussen beide instellingen gering is,

van oordeel zijnde

- dat nadere taakafbakening zal bijdragen aan het profiel van de KB als een instelling die primair wetenschappelijk onderzoek ondersteunt en van MMW als culturele instelling,
- dat het wenselijk is dat er in MMW en in samenwerking met MMW meer aandacht zal worden gegeven aan de zichtbaarheid van de collectie van de KB in de tentoonstellingsprogramma's,
- dat - gezien de historische band tussen beide instellingen - een structurele en geïntensiveerde samenwerking in de rede ligt,
- dat deze samenwerking een meerwaarde zal bieden aan de gebruikersgroepen van beide instellingen,
- dat deze samenwerking zal leiden tot inhoudelijke verdieping van huidige en toekomstige gezamenlijke activiteiten,
- dat deze samenwerking kan leiden tot een doelmatiger inzet van mensen en middelen,

besluiten

- tot een herziene overeenkomst tussen KB en MMW, die enerzijds zal leiden tot een inhoudelijk samenwerkingsverband en anderzijds tot versterking van ieders eigen positionering;

en besluiten vervolgens

deze overeenkomst gestalte te geven door gemeenschappelijke en/of onderling samenhangende activiteiten, met als concrete resultaten:

1. Onderlinge afspraken ten aanzien van collectievorming op het terrein van de boekwetenschap en bibliofilie met als uitgangspunt: de KB zal zich concentreren op boekwetenschap en Nederlandse bibliofilie, terwijl MMW - complementair – vooral buitenlandse, westerse, werken zal verzamelen, waarbij de museale kwaliteit voorop staat. Procedures en infrastructuur ten aanzien van registratie en databeheer zullen waar mogelijk worden geïntegreerd.
2. MMW zal gezamenlijk met de KB trachten eenmaal per jaar een grote gezamenlijke thematentoonstelling uit de rijke collectie van de KB en MMW te organiseren, in ieder geval vanaf 2014. Beide instellingen zullen hiervoor hun collecties en hun relevante thematische deskundigheid inbrengen.

Deze besluiten worden genomen met inachtneming van

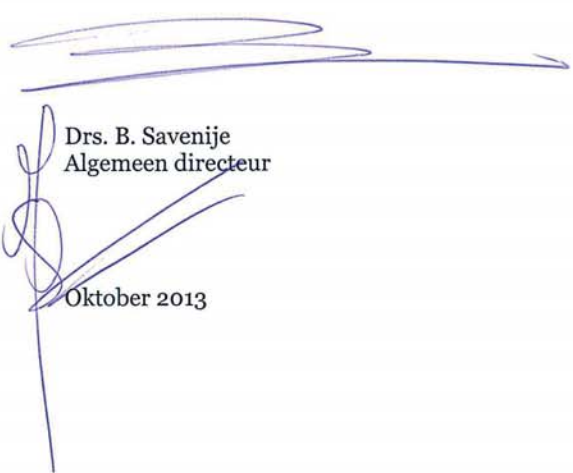
- de huidige rechtspositie van beide instellingen, alsmede hun subsidierelaties, de organisatorische beslis- en bevoegdhedenstructuur, en de daaruit voortvloeiende afzonderlijke financiële verantwoordelijkheid,
- het streven de gemeenschappelijke activiteiten zoveel mogelijk te organiseren op basis van uitwisseling van diensten in plaats van op basis van onderlinge facturering,
- de lopende verplichtingen die elk van de instellingen heeft of verkrijgt in relatie tot externe partijen.
- instemming van beide partijen ten aanzien van de inhoud en de organisatie van alle gemeenschappelijke activiteiten.
- onderzocht zal worden of ook samenwerking mogelijk is in de back-office, te weten het delen van opslagcapaciteit van de MMW-collectie bij de KB en de voorwaarden waaronder dit wordt gedaan.

Looptijd

- De overeenkomst wordt aangegaan voor de duur van de periode 1 januari 2014 tot 1 januari 2016.
- Elk jaar vinden er tussentijdse evaluaties van de samenwerking plaats, de eerste zal plaatsvinden in het najaar van 2014.
- Ingeval van positieve jaarlijkse evaluaties is de intentie uitgesproken de samenwerking te continueren.
- Deze gekozen nieuwe vorm van samenwerking zal in de plaats komen van de overeenkomst tot Beleidsintegratie van mei 2008
- Gezien de nieuwe taken van de KB per 1 januari 2015 kan de samenwerking vanaf 2015 een ander karakter en invulling krijgen. De KB zal MMW hierover uiterlijk eind 2014 informeren.
- Deze overeenkomst is opgesteld in samenspraak tussen de directies van de beide instellingen en heeft de instemming van het Algemeen Bestuurscollege van de KB en de Raad van Toezicht van MMW.

Koninklijke Bibliotheek
Mr. drs. L.C. Brinkman
Voorzitter Algemeen Bestuurscollege

Museum Meermannom-Westreenianum
De heer W. Deetman
Voorzitter Raad van Toezicht

Drs. B. Savenije
Algemeen directeur

Drs. M.K. de Haan
Directeur Den Haag,

Oktober 2013

Bijlage Takenpakket Conservator Oude Collectie Museum Meermannno

1.
Het actief beheren, bestuderen en ontsluiten van de oude collectie van Museum Meermannno (het legaat van Baron Van Westreenen van Tiellandt) conform het collectieplan met als doel hierover te publiceren, deze te presenteren in Museum Meermannno en daarbuiten en het gebruik van de verschillende collectieonderdelen te stimuleren bij onderwijs en onderzoek door het actief verstrekken van informatie.
2.
Het initiëren, verzorgen of ondersteunen van tentoonstellingen, waaronder in ieder geval 4 jaarlijkse presentaties in de Voorzaal en de jaarlijkse gezamenlijke tentoonstelling met de Koninklijke Bibliotheek.
3.
In samenwerking met de afdeling collecties zorg dragen voor en adviseren over het behoud en beheer van collectie: conservering, restauratie, registratie, digitalisering, bruikleenverkeer en depotbeheer.
4.
Het deelnemen in verschillende overlegorganen, waaronder het stafoverleg en het tentoonstellingsoverleg
5.
Het onderhouden en verbreden van een relevant relatienetwerk binnen en buiten Museum Meermannno.
6.
Het beantwoorden van inhoudelijke vragen op het gebied van de Oude Collectie ism de afdeling collecties.
7.
Het ondersteunen van de afdeling Educatie, waaronder het voorbereiden van nieuwe rondleidingen
8.
Het aansturen van vrijwilligers.

Eisen:

WO werk- en denkniveau; bij voorkeur een Doctoraal of Master in een relevant vakgebied, bv. boekgeschiedenis, kunstgeschiedenis, klassieke taal- en letterkunde, historische taal- en letterkunde, geschiedenis;
Kennis van en ervaring met het gebruik van handschriften, oude drukken, archieven, brieven, kunstvoorwerpen en oudheden, bij voorkeur blijvend uit gepubliceerd onderzoek;
Kennis van beheer- en behoudstechnieken ten aanzien van handschriftelijk materiaal;

Kennis van en ervaring met digitale toepassingen in de wetenschappelijke informatievoorziening in relatie tot bijzondere collecties;

Kennis van Latijn en Grieks;

De conservator Oude collecties Museum Meermannno valt direct onder de directeur en werkt nauw samen met de directeur en staf van het museum.

INTENTIEVERKLARING

Aanleiding

Afgelopen zomer is gebleken dat een verregaande vorm van samenwerking, al dan niet uitmondend in een fusie, tussen Museum Meermannno (MM) en het Letterkundig Museum (LM) niet haalbaar is. Wel zal er sprake zijn van een gezamenlijk activiteitenprogramma.

Dit vormde aanleiding voor de Raad van Toezicht van MM om zich tot de KB te wenden met de vraag welke mogelijkheden (inclusief integratie) er zijn om tot een hechtere relatie te komen. Hiertoe zijn recentelijk verkennende gesprekken gevoerd tussen de voorzitter van de Raad van Toezicht en directeur van MM en de algemeen directeur van de KB.

Het Ministerie van OCW heeft verzocht om inzage in de ondertekende samenwerkingsovereenkomst tussen KB en MM voor de komende 2 jaar alsmede om een intentieverklaring waarin het voornemen van KB en MM om de mogelijkheden tot intensivering van de samenwerking vanaf 2017 te onderzoeken, wordt vastgelegd.

Huidige samenwerking Koninklijke Bibliotheek en Meermannno

De KB en MM werken al geruime tijd samen op het gebied van presentatie, gezamenlijke collectievorming en –behoud.

Recentelijk is de bestaande samenwerkingsovereenkomst geactualiseerd voor de periode 2014 en 2015. De samenwerking is gebaseerd op twee pijlers:

- presentatie: gezamenlijk tentoonstellingen en evenementen organiseren, aansluitend bij het beleid van de KB om niet meer zelfstandig tentoonstellingen te organiseren;
- collecties: in enigerlei constructie samen verwerven of overdracht/buikleen van Meermannno-collecties aan de KB.

Per 1 januari 2015 krijgt de KB de stelseltaken op het terrein van Openbare Bibliotheken, waardoor de KB een bredere rol met meer maatschappelijke verantwoordelijkheid in het bibliotheekstelsel verkrijgt. Gezien deze veranderde rol van de KB is de nieuwe samenwerkingsovereenkomst met MM voor een 2-jarige periode aangegaan.

Mogelijke samenwerking op langere termijn

Voor een samenwerking op langere termijn zien KB en MM mogelijkheden in het volgende concept:

- Gezamenlijke exploitatie van de collecties van KB en MM in een Centrum voor onderzoek en onderwijs, gewijd aan de geschiedenis en cultuur van het boek in de samenleving in brede zin.
- Het Centrum richt zich op specifieke doelgroepen en daarnaast op educatie en vermaak voor een breed publiek met exposities, en een uitgebreid programma met lezingen en debatten.
- Het Centrum leidt ook een wetenschappelijk programma gebaseerd op de Bijzondere Collecties van KB en MM waaraan de conservatoren van de KB deelnemen, in nauwe samenwerking met wetenschappers van de universiteit Leiden, KNAW en buitenlandse geleerden.
- Het nieuwe Centrum wordt, mede vanwege het verkrijgen van een heldere identiteit, fysiek gevestigd op Prinsessegracht 30 en 31. Het ensemble pand en 'Oude Collectie' op nummer 30 blijft onaangetast; dit gebouw is de kern van het centrum.
- Alle relevante collecties worden opgenomen in de depots van het gebouw van de KB.

Intentie

In deze verklaring spreken de KB en MM de intentie uit om de levensvatbaarheid van een dergelijk Centrum nader te onderzoeken. Dat wil zeggen:

- Ontwikkeling van een museaal en programmatisch concept dat invulling geeft aan bovengenoemd idee.
- Onderzoek naar alle juridische, financiële, organisatorische en overige consequenties van de exploitatie van een dergelijk concept voor de lange termijn (d.w.z. met ingang van 2017).
- Het concept zal al eerder door MM in de praktijk worden gebracht voor de periode 2014 tot medio 2016, waarbij de reeds gemaakte afspraken van MM voor 2014 met derden betreffende grote exposities worden gerespecteerd. Dit betekent een wijziging in het huidige beleid van MM. Via de samenwerkingsovereenkomst kan de KB begeleiding en ondersteuning hierin leveren.
- De overall leiding van deze operatie ligt in handen van MM.

Medio 2016 moet worden vastgesteld of dit concept levensvatbaar is. Als er dan een gedegen businessmodel onder ligt met voldoende garanties voor de werving van middelen op de langere termijn, is het de intentie van beide partijen om MM te integreren in de KB-organisatie.

Den Haag, 12 november 2013

Koninklijke Bibliotheek

Drs. J.S.M. Savenije
Algemeen directeur

Museum Meermannno

Drs. M.K. de Haan
Directeur

Bijlage 2: Personeelszaken

Hieronder volgt het personeelsbestand, zoals samengesteld op 31/12/2013.

VASTE FORMATIE	naam	Fte	in	Uit
Directeur	Mevr. drs. M.K. de Haan	0,94	01/08/2010	
Afdeling Bedrijfsvoering				
Hoofd facilitaire dienst	Dhr. E. Stumpf	1,00	01/03/2011	
Management-assistente	Mevr. G.L. Lutke Schipholt	0,33	01/10/2003	
Accountmanager evenementen	Mevr. G.L. Lutke Schipholt	0,64	01/02/2010	
Controller	Mevr. P. Toet	0,89	06/11/2000	
Medewerker facilitaire dienst; assistent systeembeheerder	Dhr. C.J. van der Ham	1,00	24/03/1996	
Medewerker facilitaire dienst	Dhr. A. Bahadoer	1,00	05/03/2007	
Medewerker facilitaire dienst	Dhr. B.P.J. ter Haar	0,56	15/03/1999	01/02/2013
Medewerker facilitaire dienst	Mevr. E. van Dommelen	0,66	01/09/2001	Ziek per 03/01/11
Afdeling Collectiebeheer				
Conservator oude collecties	Drs. J.J. van Heel	0,53	01/06/1993	15/03/2013
Hoofd bibliotheek	Drs. R. Tax	0,89	11/11/2002	
Bibliotheekmedewerker	Mevr. P. Luijkx-Evers	0,72	01/06/2001	
Bibliotheekmedewerker	Mevr. Drs. I. Jongeneel-Bouwens	0,44	01/10/2007	
Afdeling PR/marketing				
Medewerker PR/marketing	Mevr. Drs. A. G. Boerma	0,75	01/05/2001	
Afdeling Presentatie				
Hoofd presentatie	Mevr. Drs. H.P. Mulder-van Schie	0,52	01/07/2001	
Medewerker presentatie/social media	Mevr. Drs. L. Wingen	0,77	21/03/2011	
Educatief medewerker	Mevr. W. Robert-Dijkstra	0,78	17/03/2008	
Rondleider	Dhr. Drs. S. Braun	oproep	30/10/2007	
Rondleider	Mevr. Drs. N. van den Bosch	oproep	27/11/2006	31/12/2013
Rondleider	Mevr. Drs. A. Huitker	oproep	01/09/2009	
Rondleider	Mevr. H. vd. Laan - de Haan	oproep	30/10/2007	
Totaal vaste formatie	20 personen	12,42		
Op 31/12/2013	12 vrouw, 8 man			

TIJDELIJKE FORMATIE	naam	Fte	In	Uit
Financieel medewerker	Mevr. Z. Frozandehar	1,00	01/07/2012	31/12/2013
Rondleider	Mevr. M.E.J. Dijkstra	oproep	01/02/2012	
Rondleider	Mevr. L.A.M. de Koning	oproep	29/10/2010	28/04/2012
Rondleider	Mevr. K. Kleijn	oproep	03/09/2010	01/09/2012
Rondleider	Mevr. D.F. Willems	oproep	01/02/2012	
Totaal tijdelijke formatie	5 personen	1,00		
Op 31/12/2013	5 vrouw			

ONBEZOLDIGDE MEDEWERKERS	instelling	Project
Dhr. F.A. Mulder	Vrijwilliger (coördinator)	Algemene ondersteuning
Dhr. W. Boom	Vrijwilliger	Beschrijven 'petit histoire'
Dhr. drs. H.J.P.C. van Buul	Vrijwilliger	Beschrijven ex libris collectie
Dhr. C. Coolen	Vrijwilliger	Beschrijven ex libris collectie
Mevr. Drs. H. van Rooijen-Dijkman	Vrijwilliger	Beschrijven boekbanden
Mevr. I. Sprey	Vrijwilliger	Reorganiseren archieven
Mevr. I. Kuik	Vrijwilliger	Ondersteuning directie
Mevr. B.L. de Nieuwe	Vrijwilliger	Ondersteuning administratie
Dhr. J. Hondius	Vrijwilliger	Fondsen/Sponsorwerving
Mevr. M.B. Mertens	Vrijwilliger	Fondsen/Sponsorwerving
Mevr. K.E. Batenburg-Mets	Vrijwilliger	Actualiseren relatiedatabase
Mevr. H. Vrolijk	Vrijwilliger	Gastvrouw museumwinkel
Mevr. A. Wiggers-Snijders	Vrijwilliger	Gastvrouw museumwinkel
Dhr. T. Albino	Vrijwilliger	Ondersteuning facilitaire dienst
Mevr. M. Luiten	Vrijwilliger	Ondersteuning facilitaire dienst
Dhr. J.W. Dekkers	Vrijwilliger	Museumwinkel
Mevr. E. Drijver	Vrijwilliger	Gastvrouw
Mevr. T. Kleikamp	Vrijwilliger	Gastvrouw/museumwinkel
Mevr. W. Kikkert	Vrijwilliger	Gastvrouw
Mevr. C. Knijff-Neascu	Vrijwilliger	Gastvrouw
Dhr. S. Baldi	Stagiair	Beveiliging
Dhr. S. de Zwijger	Stagiair	Beveiliging
Dhr. J. Heskens	Stagiair	Beveiliging
Dhr. H. Meeldijk	Stagiair	Facilitair medewerker

EXTERNE DIENSTEN	bedrijf	overeenkomst	in	Uit
Facilitair/beveiliging	Stuffee	uitzendkrachten	01/01/13	
Beveiliging	LSM	uitzendkrachten	29/11/11	
Systeembeheer	Ziaja & Dorst	contract	01/01/00	
Schoonmaak	CSU	contract	01/07/05	
Salarisadministratie	Baker Tilly Berk	contract	01/01/10	
Accountant	Baker Tilly Berk	contract	01/01/02	

Onbezoldigde medewerkers

Evenals in de voorafgaande jaren konden weer onbezoldigde medewerkers (vrijwilligers en stagiairs) worden ingezet voor projecten en additionele diensten. De inzet van onbezoldigde medewerkers wordt hoog gewaardeerd en de resultaten zijn over het algemeen bevredigend.

De Facilitaire Dienst kan voor een steeds groter gedeelte van het jaar rekenen op de inzet van stagiairs van het Mondriaan

College, studierichting facilitair leidinggeven, en stagiairs die de beroepsopleidingen beveiligiger 2 volgen. Sinds 2011 is Museum Meermannno (door het Ministerie van Justitie en Ecabo) een erkend leerbedrijf voor de opleiding 'beveiligiger 2'. Om de hoeveelheid stageplaatsen per jaar te vergroten, is besloten alle in dienst zijnde beveiligingsmedewerkers de praktijkopleiderscursus te laten volgen bij Ecabo. Tevens zijn er in 2012 contacten gelegd met andere opleidingsinstituten om studenten en leerlingen de mogelijkheid te bieden leer- en praktijkervaring te kunnen opdoen.

Overlegorganen

De staf van het museum vergadert tenminste één maal per maand en bestaat uit directeur, hoofd facilitaire dienst, controller, hoofd presentatie, hoofd bibliotheek, conservator oude collecties en de medewerker PR-marketing. Het maandelijks tentoonstellingsoverleg kent dezelfde samenstelling als de staf, maar dan zonder controller en aangevuld met de educatief medewerker. Het zogenaamde 'werkoverleg' met alle medewerkers vindt maandelijks plaats op de vierde dinsdag van de maand. Daarnaast vindt regelmatig afdelingsoverleg plaats binnen de afdelingen.

OR

De ondernemingsraad bestond in 2013 uit mevr. drs. E. Mulder-van Schie (voorzitter), mevr. drs. I. Jongeneel-Bouwens en dhr. C. van der Ham. Conform de CAO werd voor de OR-leden een budget van € 1.000,- gereserveerd voor training en deskundigheidsbevordering.

Opleidingsplan

In het kader van de jaarlijkse functioneringsgesprekken werd een inventarisatie gemaakt van wensen ten aanzien van opleidingen en andere vormen van deskundigheidsbevordering. Met het volgen van uiteenlopende cursussen en seminars was in 2013 een bedrag gemoeid van € 1.535. In 2012 was dit € 4.751.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim 2013, zoals bepaald door MCS-Arbo te Warmond, bedroeg in: -2013: 4,9%

Het gemiddelde over de periode 2009-2012 bedroeg 6,1%.

Het gemiddelde over de periode 2005-2008 bedroeg 2,9%.

Vertrouwenspersoon

Sinds 2009 kunnen personeelsleden van Museum Meermannno voor het bespreken van problemen een beroep doen op de kwaliteiten van een vertrouwenspersoon van de Koninklijke Bibliotheek.

Bijlage 3: Bruiklenen aan tentoonstellingen elders

Oude Collectie

Voor de tentoonstelling ‘Liefde en devotie: het Gruuthusehandschrift’ in het Gruuthusemuseum te Brugge werd uitgeleend:
Handschrift 10 E 2: *Gebedenboek*, Vlaanderen, ca. 1450

Voor de tentoonstelling ‘Hortus conclusus – omsloten tuin’, in het Museum voor Religieuze Kunst te Uden (18 mei tot 18 augustus 2013) werd uitgeleend:

- Handschrift 10 C 23: *Speculum Humanae Salvationis*, Duitsland(?), 15e eeuw
- Voor de tentoonstelling ‘Hand made. Lang leve het ambacht’ in Museum Boymans Van Beuningen (9 maart tot 19 mei 2013) werd uitgeleend:
- Handschrift 10 E 8: Alexander de Villa Dei, *Doctrinale cum commento*, 1485 en 1492

Moderne Collectie

Voor de tentoonstelling ‘Goden, graven en farao’s: het oude Egypte in het exlibris’ in het Internationaal Exlibriscentrum te Sint-Niklaas (27 oktober 2013 tot 23 maart 2014) werden uitgeleend:

- KB 3718 Exlibris voor Marie Krausova
- KB 6063 Exlibris voor R. Friedländer
- KB 9568 Exlibris voor Lotos Club
- KB 9681 Exlibris voor Théophile Gauthier
- KB 11150 Exlibris voor Joh. Bindrich
- V 17731 Exlibris voor Bibl. Museo Balanger
- V 13854 Exlibris voor Library Soc. Biblical Archaeology
- MBE 13813 Exlibris voor Karel Sedláček
- MBE 370 Exlibris voor Helmer Fogedgaard
- SD 12467 Exlibris voor Paul Götz
- SD 122 Exlibris voor Beppina Klüber

Voor de tentoonstelling ‘Hand made. Lang leve het ambacht’ in Museum Boymans Van Beuningen (9 maart tot 19 mei 2013) werden uitgeleend:

- D 39 D 1: C.A. Lion Cachet, *Rembrandt-portefeuille*, 1898
- GV 3063.1, 6 en 8: zetsel voor pagina 3, 8 en 10 van het *Ornamentenboek*, 1982

- pp ned Green Escape 1982.01: *Het Oud Hollands ornaprentenboek*, Green Escape Press, 1982
- D 40 A 9: *The Story of Reynard the Fox*, Kelmscott Press, 1892
- GV 1712 en GV 1719: 2 drukvormen voor Jan Veth, *Kunst en samenleving*, 1894
- GV 143: 1 drukvorm voor pagina 4 van Leopold, *Oostersch*, Kunera Pers, 1922
- GV 144: 1 niet gebruikte drukvorm van Leopold, *Oostersch*, Kunera Pers, 1922
- GV 152: 1 drukvorm voor titelblad van C. Péguy, *La tapisserie de Notre Dame*, Kunera Pers, 1929

Voor de tentoonstelling ‘Het Snoer der Ontferming: Couperus en Japan’ in het SieboldHuis/Japanmuseum te Leiden (13 juni tot en met 25 augustus 2013) werd uitgeleend:

- K 95 D 036: Louis Couperus, *Reisimpressies*, Amsterdam, [1894]
- Gijsbers 0529: Louis Couperus, *Oostwaarts*, ‘s-Gravenhage, 1924

Voor de tentoonstelling ‘Wally Elenbaas in het Prentenkabinet’ in Museum Boymans Van Beuningen (27 juli tot 29 september 2013) werden uitgeleend:

- B 1 28 en een exemplaar zonder signatuur: *Het Boek Ruth*, Utrecht, Stichting De Roos, 1964
- Swertz, Elenbaas, 1: Nel Noordzij, *Met de hand op een boomtak*, Amsterdam, De Arbeiderspers, 1955
- Swertz, Elenbaas, 2: Ellen Warmond, *Paspoort voor niemandsland*, Amsterdam, Querido, 1961
- K 93 F 67: Harry Mulisch, *Het mirakel - episodes van troost en liederlijkheid uit het leven van de heer Tiennoppen*, Amsterdam, De Arbeiderspers, 1960

Voor de tentoonstelling ‘Oplage beperkt? De kunstuutgaven van de Stichting Octopus’ in het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie te Den Haag (1 december 2013 t/m 1 maart 2014) werden uitgeleend:

- A 8 B: Stichting Octopus [Uitnodiging], 1969
- EPH 131: Prospectus (affiche) uitgegeven door Stichting Octopus
- K 085 E 046: William Pars Graatsma, Jan Slothouber en Hein van Haaren, *Cubics: een compendium over cubische constructies*, Heerlen/Deventer

Voor de semipermanente, historische overzichtstentoonstelling van het MOTI te Breda (1 mei -1 augustus, 1 augustus-oktober en 1 oktober-1 december 2013) werden uitgeleend:

- ONT 434 : 1 dummy en 2 ontwerpen voor McIsaac, *Man's Life in Art*, W. & R. Chambers, (ca. 1960)
- Obj. 2124: Leonard de Vries en Drs. A.H. Paape *De jaren '40-'45*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1961.
- ONT 435a en ONT 435b: 2 katernen drukproef voor Leonard de Vries en Drs. A.H. Paape *De jaren '40-'45*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1961.
- ONT 435c: Ontwerpen voor Leonard de Vries en Drs. A.H. Paape *De jaren '40-'45*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1961

Externe expositie

Museum Meermanno verkocht de expositie Leestekenen van Joke van Leeuwen, die in Museum Meermanno als eerste te zien was in 2012, in 2013 aan de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience te Antwerpen (16 november t/m 22 december 2013). Deze expositie trok 1409 bezoekers.

Bijlage 4:

Publicaties personeelsleden

Aafke Boerma

Aafke Boerma en Rickey Tax, 'Nu geen beslissingen nemen die niet meer teruggedraaid kunnen worden', in: *Leeslint* 23 (2013), nr. 44, 10-12. [Interview met Jos van Heel].

Met Ingrid Jongeneel, Petra Luijkx en Rickey Tax, redactie van:
Verzamelkoorts : de veelzijdige collecties van Museum Meermanno-Westreenianum : zeven opstellen ter gelegenheid van het afscheid van Jos van Heel als conservator, Den Haag : Museum Meermanno, 2013

Eindredactie *Leeslint*, voorjaar 2013 en najaar 2013

Maartje de Haan

J.C. Ebbinge Wubben, Maartje de Haan, Alfred Kossmann, Dingenus van de Vrie, Hans Walgenbach, *Grafiek: Wally Elenbaas 1912-2008*, De Vrije Uitgevers, Rotterdam, 2013

Leonie Wingen en Maartje de Haan, 'Het einde van de e-reader is slechts het begin' in: *Het einde van ebooks. 20 visionairs over de toekomst van digitaal lezen*, (2013), Eburon, Delft

Lezingen

Maartje de Haan gaf vele lezingen in het kader van het promoten van het museum en het beleid, (waaronder crowd funding en cultureel ondernemerschap) voor diverse gezelschappen van universiteiten tot Rotary clubs

Jos van Heel

Jan Willem Holtrop on the study of early printed books from the Low Countries (1856). A landmark in bibliography. Latin-English. Edited with an introduction and notes by Jos van Heel. The Hague 2013.

‘Drie geschilderde portretten van Johan Meerman’, in: *Leeslint* 23 (2013), nr. 45, 10-11.

Lezingen

‘Ontstaan, samenstelling en achtergronden van de Egyptische verzameling in het Museum Meermanno’. Lezing met rondleiding voor het Huis van Horus, 16 februari 2013.

‘Facetten van de Grand Tour in de achttiende eeuw.’ Lezing voor de Probusclub Amica Manu te Oegstgeest, 18 februari 2013.

Aafke Boerma en Rickey Tax, ‘Nu geen beslissingen nemen die niet meer teruggedraaid kunnen worden’, in: *Leeslint* 23 (2013), nr. 44, 10-12. [Interview met Jos van Heel].

Petra Luijkx

‘Boek van de Maand: Vastenavondgeschrift, 16de eeuw’, in: *Historiek.net*, februari 2013

Rickey Tax

Sietze van der Hoek, *Philip Elchers 25 jaar : in vijftientig bijzondere boekuitgaven*, Groningen : Philip Elchers, 2013, p. (Interview met Rickey Tax)

Met Aafke Boerma, Ingrid Jongeneel en Petra Luijkx, redactie van: *Verzamelkoorts : de veelzijdige collecties van Museum Meermanno-Westreenianum : zeven opstellen ter gelegenheid van het afscheid van Jos van Heel als conservator*, Den Haag : Museum Meermanno, 2013

Met Aafke Boerma, 'Nu geen beslissingen nemen die niet meer teruggedraaid kunnen worden,' in: *Leeslint* 44, mei 2013, p. 10-12

Voorwoord bij: Rick Comello, *(10) lemma's nader verklaard in 38 typografische pogingen een nieuw Nederlands poëtisch lexicon van A-W*, Den Haag : Living Poetry Now, 2013

'Aanwinsten', in: *Leeslint* 44, mei 2013, p. 13-14

'Aanwinsten', in: *Leeslint* 45, 2013, p.

'Boek van de Maand: Getijdenboek uit 1498', in: *Historiek.net*, december 2013

'Boek van de Maand: John F. Kennedy's inaugurale rede (miniboekje)', *Historiek.net*, november 2013

'Boek van de Maand: Boek van de maand: Examenvrees en andere angsten', in *Historiek.net*, augustus 2013

TV-programma *Haagse Dingen* 31 augustus 2013 (interview met Rickey Tax over de Bibliotheca Thurkowiana Minor)

Leonie Wingen

Leonie Wingen en Maartje de Haan, 'Het einde van de e-reader is slechts het begin' in: *Het einde van ebooks. 20 visionairs over de toekomst van digitaal lezen*, (2013), Eburon, Delft

Bijlage 5: Relatiebeheer

Externe vertegenwoordiging

Funcities mevrouw drs. M.K. de Haan, directeur

- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Bibliotheek Rotterdam, Rotterdam
- Lid Haags Directie Overleg Musea
- Panellid verkiezing kunstenaar van het jaar
- Initiatiefnemer en bestuurslid werkgroep project Kunst in de openbare ruimte: de ooievaar terug in Den Haag 2013
- Bestuurslid Stichting Pomona, Den Haag
- Voorzitter Stichting Kunsthistorische en Geschiedkundige Projekten, Rotterdam
- Adviseur Stichting Brokken Zijp Foundation of Modern Art, Liempde

Functie mevrouw drs. A.G. Boerma

- Lid werkgroep Gerrit Noordzij Prijs, i.s.m. Tiele Stichting en KABK
- Lid Letterenoverleg Den Haag
- Lid werkgroep ter voorbereiding AKO Literatuurprijs

Funcities drs. R. Tax, hoofd collectiebeheer

- Lid bestuur Kunsthistorische Bibliotheken
- Secretaris Association of European Printing Museums
- Lid Nederlands Genootschap van Bibliofielen
- Lid Nederlandse Boekhistorische Vereniging

Funcities mevr. P. Luijkx-Evers, medewerker afdeling collectiebeheer

- Lid overleg Bewaarcollecties Kinderboeken

Publicatie : NRC Handelsblad
Datum : 12 apr 2013
cm2 : 1.468

Pagina : 16
Advertentiewaarde : €41.136,00

Regio : Nederland
Frequentie : 6x per week
Oplage : 201.619

Het Grote Verhaal

Leerzaam, vermakelijk, kunstzinnig én goedkoop

Door ANGELA DEKKER

De kritieken in april 1929 op de tentoonstelling 'Grafiek en boekkunst uit de Sovjet-Unie in het Stedelijk Museum van Amsterdam waren buitengewoon lovend. „De Russische illustraties zijn verre verwijderd van het werk van Hollandse kunstenaars”, zo heette het. De „dege-lijke” Hollandse illustraties „vallen in het niet” bij de origineel vormgegeven en kleurrijke kinderboeken van de Russische avant-gardekunstenaars. *Het Volk* spande de kroon: „In dit opzicht is Rusland ons voor.”

Twee jaar na de succesvolle tentoonstelling bracht de Nederlandse socialistische uitgeverij Servire/De Baanbreker acht vertalingen van Russische kinderboeken uit. Nederland werd hiermee het eerste land dat sovjetkinderboeken vertaalde.

De geabstraheerde tekeningen in die boeken leken niet op de brave Jugendstilprenten van Rie Cramer of die in de avonturenreeks van uitgeverij Kluitman, vertelt kunsthistoricus Albert Lemmens. „De vrolijke illustraties van de dikke man in 'Ijsco' die al het ijs opat en in een ijsberg veranderde waar je vanaf kon skiën, waren samengesteld uit cirkeltjes, boogjes en vierkantjes in heldere, primaire kleuren. In de Russische kinderboeken was de tekst even belangrijk als het beeld en figureerde deze ook speels om de illustraties heen. In de Nederlandse kinderboeken waren de illustraties strikt gescheiden van de tekst.”

Lemmens promoveerde eerder met Serge Stommels op *Russian artists and the children's book 1890-1921*. Voor de tentoonstelling 'De vrolijke brigade. Russische prentenboeken voor jong en oud 1925-1941' treden ze samen op als gast-conservatoren in Museum Meermanno in Den Haag en lenen ze deels hun eigen collectie uit. „We hebben de 150 experimentele boekjes van de expositie van 1929 in het Stedelijk Museum als uitgangspunt gekozen”, legt Stommels uit, „en van daaruit volgen we de ontwikkeling van de avant-garde tot het socialistisch realisme.”

Golden in Nederland schilderkunst en boek-illustraties als aparte disciplines, in Rusland schiepen schilders evenveel eer in het illustreren van boeken. Zo illustreerde El Lissitzky (1890-1941) het ook in het Nederlandse vertaalde kinderboek *Van twee kwadraten* (1922) in de stijl van het suprematisme van Malevitsj. De revolutionaire kunstenaars maakten de overstap naar de toegepaste kunst in dienst van de jonge sovjetmaatschappij. Om de nieuwe sociale orde te ontwikkelen, richtten ze zich op de belangrijkste doelgroep: de jeugd. Stommels: „De lesboekjes dienden educatief maar ook

leuk te zijn, luidde de achterliggende gedachte. Bovendien moesten kunstzinnige boeken goedkoop zijn en goedkope boeken kunstzinnig. De boekjes waren klein van formaat, en werden in kleur in grote oplagen van soms wel 150.000 exemplaren uitgebracht.”

Stommels en Lemmens tonen prentenboeken die de tijdgeest van toen vertolken en ook op de tentoonstelling in Den Haag te zien zijn. Stommels: „De verandering van de agrarische samenleving naar de moderne geïndustrialiseerde maatschappij van de toekomst vind je terug in *Mamin Most* (*Moeders Brug*, 1933) waarin naast een modern staaltje techniek ook wordt verteld dat niet papa maar mama de architect is. Vrouwen waren immers gelijk aan mannen in de nieuwe samenleving. De dichter Majakovski schreef vlak voor zijn zelfmoord de tekst voor *Kem byt?* (*Wat zal ik worden?*, 1930) waarin de hoofdpersoon verschillende uniformen inherent aan een bepaald beroep ter beschikking krijgt. Hij besluit met de dichtregels:

In *Duizend jassen per dag* (1931) werden alle stadia van de fabricage van jassen langs een lopende band zichtbaar gemaakt door uitklapbare pagina's. Naast ideologische thema's als een sovjetkinderkamp, de 1-meiviering en een vijfjarenplan verschenen ook knutselboeken en boeken met uitknipbare tekeningen die het kind moesten aanzetten tot creativiteit: hoe bouw je een molen of een fabriek? In *De bruiloft van de vlieg* (1925) van de bekende dichter Tsjoeovski en illustrator Konasjevitsj kwam de politieke ideologie in het gedrang. Een bruiloft was een christelijke aangelegenheid en daar had de nieuwe samenleving geen boodschap aan, meende de weduwe van Lenin. „Bovendien zag de vlieg er erg koket uit en dat was niet goed voor kinderen”, aldus Lemmens.

Stalín zorgde er vervolgens voor dat het vernieuwende en spannende avant-gardeboek steeds realistischer werd, een afspiegeling van het leven op weg naar de socialistische waarheid. Vooralsnog bestond de Leningrad-school die werd gevormd door een hechte groep schrijvers en kunstenaars. Avant-gardeschilder en illustrator Vladimir Lebedev werkte samen met Samuil Marsjak. Ze maakten onder meer *Ijsco* (1925). In de verschillende drukken van hun verhaal *De Reis door Rusland* is de ontwikkeling naar het realisme terug te zien. Lemmens: „In de uitgave van 1926 heeft het treinwagonnetje een abstracte vorm. In de Nederlandse uitgave van 1930 is het wagentje al minder abstract geworden en in de sovjeteditie van 1936 geheel realistisch neergezet. Het socialistisch realisme was op dat moment de enige getolereerde kunstvorm.”

Marsjak had lange tijd een leidinggevende functie binnen zijn in 1927 genationaliseerde

MEERMANNOWESTREENIANUM - MUSEUM

GEEN AGENDA EN MUSEUMPAG. UIT NRC

Expo eert 200 jaar Nederlandse strip

Reportage Beeldverhaal

Museum Meermanno in Den Haag brengt 200 jaar strip in Nederland in beeld, aan de hand van de collectie van verzamelaar Hans Matla.

Door **Ron Rijnghard**

DEN HAAG. Hans Matla is verbijsterd. De grootste verzamelaar van Nederlandse strips heeft zojuist een stripboek gezien dat *niet* in zijn verzameling zit. Zijn collectie is zo goed als compleet, maar nu slingert er in het leeszaaltje voor kinderen van Museum Meermanno zo maar een strip die hij niet heeft. „Ongelofelijk.”

In het Haagse museum opende onlangs de expositie *Strips! 200 jaar Nederlands Beeldverhaal*, met onder meer veel unica uit zijn collectie. Die collectie omvat circa 27.000 Nederlandse stripboeken - 45 ton papier en 600 meter boekenkast - en ruim 100.000 Nederlandse striptijdschriften.

Met de compacte tentoonstelling en het bijbehorende rijk gevulde boek is Matla (1949) in zijn nopjes, vertelt hij bij een rondgang langs de vitrines. Zijn opwinding begint bij de originele brief met tekeningen van de graaf van Meurs aan de hertog van Gelre uit 1493, met de allereerste tekstballon. „Zo'n ballon ontstond spontaan. Het is tekst toegewezen. Ziet er logisch uit.”

Verrukt is hij over een 17de-eeuwse 'centprent', een tekening die een cent kostte. „Ik heb er ook een stuk of zestig, maar niet zo'n oude.”

Het tweehonderdjarig jubileum van de strips is nogal losjes gekozen. Uit 1813 zijn wel prenten van de aankomst van koning Willem I, maar een strip is er niet. In feite gaat het om 155 jaar. Matla: „*Reizen en avonturen van mijnheer Prikkebeen* uit 1858 is het eerste Nederlandse stripboek. Deze Töpffer-bewerking en vertaling van Jan Gouverneur is opgezet als feuilleton in

beelden en voldoet aan de definitie van een strip: een reeks grafische voorstellingen die zodanig ten opzichte van elkaar zijn geplaatst dat ze samen een voortschrijdende handeling verbeelden.”

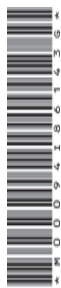
Veel van de eerste strips zijn nog brave kinderverhaaltjes. Daar komt verandering in met *Bulletje en Boonestaak* (1922). „Een gruwelijks strip”, zegt Matla, „met kots en viezigheid. De makers, Van Raemdonck en De Jong, waren die softe strips zo beu dat *Bulletje en Boonestaak* in de eerste aflevering naar Londen gaan om de populaire striphelden Jopie Slim en Dikkie Bigmans op hun bek te slaan. Prachtig!”

Zijn collectie bouwde Matla op als eigenaar van stripantiquariaat Panda. De verzameling ging voor, de klant had tweede keus. „De mooiste exemplaren die in de winkel voorbij kwamen hield ik zelf. Daarom is de kwaliteit van mijn collectie bizar hoog.” De periode 1945 tot 1975 noemt Matla de *Golden Age*. De Nederlandse strip wordt volwassen, met *Dick Bos* en *Kapitein Rob*. En met dank aan de tekenaars, die Matla de Grote Twee noemt, Hans Kresse en Marten Toonder. „Kresse is absolute top, een grafisch grootmeester!”

Van Toonder, die Matla net als Kresse nog steeds ook zelf uitgeeft, is er veel te zien op de tentoonstelling. De Toonder Studio's produceerden veel onder zijn naam. Matla: „Toonder heeft misschien wel 200 mensen de gelegenheid gegeven het vak te leren en uit te diepen.”

Tussen 1975 en 2000 ebde de creativiteit weg, aldus Matla, maar sindsdien ziet de striphistoricus „een geweldige explosie van kwaliteit”, in graphic novels en bij tekenaars als Maaïke Hartjes, Margreet de Heer en Hanco Kolk. „Het is niet mijn tijd, maar ik ben een oude man. Ik wou dat ik weer 20 was! Maar ik verzamel natuurlijk wel alles...”

„Strips! 200 jaar Nederlands Beeldverhaal” in Museum Meermanno, Den Haag. T/m 12/1/14. Boek zelfde titel, Lecturis, € 39,50.

Afgedwongen fusies werken niet

Cultuuradvies

De Raad voor Cultuur heeft zorgen over de toekomst van de Rijksakademie. Die kan na 2016 niet op eigen benen staan. En Meermanno moet geïntegreerd worden in de Koninklijke Bibliotheek.

Door onze cultuurredactie

DEN HAAG. Minister Jet Bussemaker (Cultuur, PvdA) moet alvast gaan nadenken of ze op één punt het beleid van haar voorganger, staatssecretaris Halbe Zijlstra (VVD), gaat herzien. Die besloot in zijn bezuinigingsbeleid dat de postacademische opleidingen van de Rijksakademie en De Ateliers vanaf 2017 geen subsidie meer zouden moeten ontvangen.

Dat gaat de Rijksakademie waarschijnlijk niet overleven, zo vreest de Raad voor Cultuur in een advies dat vandaag is uitgebracht over een aantal fusie-instellingen. De opgelegde fusie van de Rijksakademie met De Ateliers gaat niet door, sinds De Ateliers zich in oktober plotsklaps terugtrokken onder druk van alumni-kunstenaars. Daardoor kwam 1,5 miljoen euro aan subsidie voor de fusie-instelling in gevaar. De breuk kost De Ateliers nu de directe subsidie van het ministerie, het heeft niet eens een nieuw plan ingediend. De Rijksakademie wel en die mag haar deel behouden om 50 kunstenaars te begeleiden.

Wat er met het geld voor De Ateliers gebeurt, moet Bussemaker nog besluiten. De raad heeft een ontsnappingsmogelijkheid gecreëerd en adviseert om het geld voor De Ateliers, als het vrijkomt, via het Mondriaan Fonds te besteden aan 'talentontwikkeling'. De subsidie zou zo via die omweg opnieuw bij De Ateliers terecht kunnen komen. De Ateliers heeft nog niet bekendgemaakt hoe het met particuliere

financiers als bestuursvoorzitter Joop van Caldenborgh wil overleven.

De Rijksakademie probeert ook om eigen inkomsten te werven, maar volgens de raad is er een „kritische grens aan het verkrijgen van sponsorinkomsten”. De raad betwijfelt of deze instellingen zelfstandig kunnen voortbestaan als de subsidie na 2016 wegvalt. De minister krijgt het advies om in een brief over talentontwikkeling die zij aan de Tweede Kamer heeft beloofd ook de rol van de postacademische instellingen te betrekken. Oftewel, toch weer geld te geven na 2016.

De aanbeveling is onderdeel van een advies dat de Raad voor Cultuur uitbrengt over instellingen die bij de bezuinigingsbeslissingen waren opgedragen om te fuseren of intensief te gaan samenwerken. Dat is ook bij andere instellingen niet gelukt. Gesprekken tussen Meermanno en het Letterkundig Museum mislukten. Beide musea zochten in plaats daarvan andere samenwerkingspartners.

Meermanno maakte met de Koninklijke Bibliotheek afspraken over structurele samenwerking. De twee onderzoeken nu samen de mogelijkheid om Meermanno te „integreren” in de KB. Dat is de Raad voor Cultuur te vrijblijvend. Hij wil dat Meermanno voor 2017 opgaat in de Koninklijke Bibliotheek. Gebeurt dat niet, dan is het de vraag of het museum na 2016 voor de volgende periode van vier jaar nog rijkssubsidie krijgt.

Het Letterkundig Museum wil gaan samenwerken met het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis. Dat vindt de raad prima, maar dan moet het Letterkundig Museum wel zijn focus verleggen. Het moet zich nadrukkelijker richten op zijn Kinderboekenmuseum en zijn taak als documentatiecentrum. De raad schreef in

2012 al dat de tentoonstellingen die het Letterkundig Museum voor volwassenen organiseert, niet goed genoeg zijn. Over de kwaliteit van het Kinderboekenmuseum heeft de raad geen twijfel. Om een nog beter documentatiecentrum te worden, moet het museum samenwerking zoeken met bijvoorbeeld de afdeling Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam.

Het plan dat Het Nieuwe Instituut bij de raad heeft ingediend is goedgekeurd. De raad heeft wel twijfels of deze instelling, die is ontstaan uit een fusie van het Nederlands Architectuurinstituut, Prensela en Virtueel Platform, voldoende bezoekers zal weten te trekken.

Van het advies maakt ook De Utrechtse Spelen deel uit. Dat heeft een plan voor een doorstart moeten indienen, nadat het vorig jaar bijna failliet was gegaan. DUS krijgt van de raad groen licht, maar het gezelschap krijgt wel de aansporing zich „minder sterk te richten op een ingewijd theaterpubliek” en zich meer te profileren als stadsgezelschap.

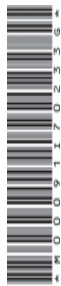
De Utrechtse Spelen moet zich profileren als stadsgezelschap

Boeken van Huygens

DEN HAAG • Een deel van de ooit tienduizend boeken tellende bibliotheek van Constantijn Huygens is vanaf morgen te zien in Museum Meermanno in Den Haag. In samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek is in het museumgebouw aan de Prinsesegracht een selectie uit de 'Bibliotheca Zuylichemiana' te zien. De naam verwijst naar het feit dat Huygens Heer van Zuylichem was. Getoond worden boeken over geschiedenis, theologie, recht, letteren en natuurweten-

schappen. De oorspronkelijke boekerij is verspreid geraakt, maar uit veilingcatalogi is bekend welke boeken Huygens bezat. Er zijn inmiddels tweehonderd boeken getraceerd waarvan zeker is dat ze ook bij Huygens in de kast hebben gestaan, want de eigenaar heeft er zijn motto *Constanter* ingezet. De kleine tentoonstelling is te zien tot en met 1 september. In de Grote Kerk loopt nog steeds de grote expositie over Constantijn en Christiaan Huygens.

MEERMANNOWESTREENIANUM - MUSEUM GEEN AGENDA EN MUSEUMPAG. UIT NRC

Dit artikel komt ook voor in de andere edities. Cumulatieve adv. waarde: €998,00 en oplage 69.415

alleen voor intern/eigen gebruik

tentoonstelling

Meermanno belicht militaire boekcultuur

tekst Rudy Ligtenberg
 beeld Legermuseum

Museum Meermanno in Den Haag toont deze zomer (van 16 juni tot en met 15 september) een overzicht van de militaire boekcultuur in Nederland: van het eerste gedrukte militaire boek in Nederland uit 1473, tot het exemplaar van het "Handboek soldaat" van ridder der Militaire Willemsorde kapitein Marco Kroon.

De tentoonstelling is bedoeld voor een breed publiek. De rijke hoeveelheid aan bijzondere boeken –die vaak prachtig zijn geïllustreerd– wordt daarom aangevuld met allerlei voorwerpen en objecten, zoals uniformen, wapens en schilderijen uit de collectie van het Legermuseum, uit andere openbare collecties en uit particulier bezit.

De tentoonstelling wordt georganiseerd in samenwerking met het Legermuseum, dat tot voor kort in Delft was gevestigd. Het Legermuseum verhuist momenteel naar Soesterberg, waar het samen met het Militaire Luchtvaartmuseum het Nationaal Militair Museum gaat vormen. Dit museum wordt gebouwd op de voormalige Vliegbasis Soesterberg en gaat in het najaar van 2014 open.

Aanleiding voor de tentoonstelling in Museum Meermanno is de publicatie vorig jaar van het proefschrift "Gewapend met kennis" van Louis Ph. Sloos, conservator literatuur en bibliothecaris van het Legermuseum.

In deze studie maakt dr. Sloos duidelijk dat al in de vijftiende eeuw het besef ontstond dat oorlogvoering niet alleen een praktisch vak is, maar ook een goede theoretische onderbouwing nodig heeft. Daarbij speelde de boekdrukkunst als nieuw communicatiemiddel een cruciale rol, want juist via het gedrukte woord konden kennis en informatie op krijgskundig gebied gemakkelijk en breed worden verspreid. Aan dat aspect was eerder nauwelijks nog aandacht besteed; van geen enkel land bestond een algemene studie over militaire boekcultuur.

De eerste militaire werken werden gedrukt door Christoffel Plantijn in Antwerpen, maar al snel werden Den Haag en Amsterdam centra van de Nederlandse militaire boekdrukkunst. Tot in de achttiende eeuw was de Republiek der Nederlanden internationaal een belangrijke producent van militaire literatuur. De auteur had voor zijn onderzoek toegang tot het omvangrijke en unieke historisch boekbezit dat bij Defensie aanwezig is.

Behalve aan de boekhistorie besteedt Museum Meermanno in een aparte vitrine aandacht aan actuele boeken van veteranen. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de Stichting Nederlandse Veteranendag.

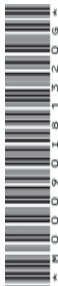
>>>meermanno.nl

Pagina uit N. J. A. P. H. van Es' bibliofiele uitgave "Het Historisch Museum van het Korps Rijdende Artillerie (Arnhem 1898-1904)".

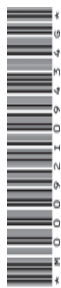
Het "Handboek soldaat" en een militair identiteitspasje van Marco Kroon, de jongste ridder met de Militaire Willemsorde.

OPEN EINDE

Heeft het papieren boek nog wel een toekomst nu we net zo makkelijk van een digitaal scherm lezen? In de tentoonstelling **Klaar met het boek** geven studenten Grafisch Ontwerpen van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten uit Den Haag hun visie op de houdbaarheidsdatum van het boek. Van 22 juni t/m 29 september te zien in het **Haagse Museum Meermanno | Huis van het boek**.

BOEK, BAND & BESLAG

Bernard van Noordwijk heeft bekendheid gekregen door publicaties en exposities in verband met zijn verzamelde zeventiende tot negentiende-eeuwse 'boekjes vol zilverwerk'. Een selectie uit de verzameling is vanaf december te zien tijdens de tentoonstelling 'Zilver voor de zondag' in Den Haag. Komende maand verschijnt het gelijknamige boek dat bij de tentoonstelling hoort.

Wat zijn 'boekjes vol zilverwerk'?

"Het zijn bijbeltjes, mis- en gebedenboekjes op zakformaat, voorzien van voornamelijk zilveren sloten en beslag. Eerder hadden weinigen hieraan aandacht besteed en slechts sporadische exemplaren waren te zien in bibliotheken en sommige (streek-)musea. In 1965 is de basis gelegd voor een zoektocht naar deze beslagen boekjes, uitmondend in een interessante verzameling, inmiddels goeddeels ondergebracht in de Stichting Collectie Van Noordwijk."

Wat zijn de topstukken in de collectie?

"Eigenlijk heeft elk antiek kerkboekje met sloten ruime kunst- en cultuurhistorische waarde. Praktisch alle sierzilver is met artistiek en vakmanschap gemaakt en de eigenaars hechten veel waarde aan

deze bijbeltjes; dat kun je zien aan de manier waarop ze behandeld en bewaard zijn. Favoriet is een exemplaar met sluitingen, omlijstingen en beschermanden van zilver, dat een kinderloos echtpaar aan de collectie heeft nagelaten in

de overtuiging dat het op deze wijze altijd wel geborgen zal blijven."

Wat is uw laatste aanwinst?

"Een versierd psalmboekje van Prinses Louise van Pruisen, dat zij in 1881 kreeg ter gelegenheid van haar 25-jarig huwelijk. Zij ontving dit namens studentes van het *Mannheimer Instituut*, die geëmailleerd en gedoubleerd beslag lieten aanbrengen op een prachtig boekbandje. Het is afkomstig van een Berlijnse privéverzamelaar; het boekje is eind van dit jaar te zien in de Hofstad."

Waar zijn de boekjes te zien?

"Een selectie uit de verzameling zal vanaf begin december 2013 worden tentoongesteld in *Museum Meermanno*, het oudste boekenmuseum ter wereld, Prinsessegracht 30 in Den Haag. De titel van deze expositie is 'Zilver voor de Zondag' en zal plaatsvinden in de fameuze boekzaal. Eerder zijn tentoonstellingen gehouden, onder meer in Amsterdam, 's-Hertogen-

bosch, Antwerpen en Goes. In het *Bijbels Museum* in Amsterdam is een aantal beslagen kerkboekjes permanent opgesteld in een speciaal hiervoor ingerichte zilverkamer."

Is er iets over versierde bijbeltjes vastgelegd?

"Ja, op de Wikipedia-pagina *Bernard van Noordwijk* vind je links naar de site van de genoemde stichting, naar een web-expositie en naar een beeldbank bij de *Vrije Universiteit*. Verder zijn de boeken 'Zondags Zilver' (2006) en 'De Erfenis van Kortjakje' (2009) goede naslagwerken. Binnenkort – november 2013 - verschijnt bij *Royal Jongbloed* te Heerenveen het boek 'Zilver voor de Zondag', gelijknamig aan de expositie in Meermanno. Hierin worden niet eerder behandelde onderwerpen ten aanzien van inhoud, band en beslag beschreven en afgebeeld."

Waarom zijn de boekjes een verzameling waard?

"Omdat over vijftig jaar waarschijnlijk slechts enkelen nog zullen weten wat kerkboekjes met sloten en beslag betekenden, is het nuttig en belangrijk dat één en ander op schrift is gesteld en blijvend getoond wordt." ●

Kinderen in de collegebanken

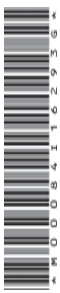
DEN HAAG - In het voorjaar van 2013 start de tweede editie van de MuseumJeugdUniversiteit. Naast het Haags Historisch Museum, Museum de Gevangenpoort en het Museon doen nu ook Museum Meermanno en het Kinderboekenmuseum mee.

De deelnemende musea bieden een reeks colleges aan voor nieuwsgierige kinderen tussen de 8 en 12 jaar. De colleges, die een uur duren, gaan over leuke, gekke, bijzondere of interessante onderwerpen, waarbij de collectie van de musea het uitgangspunt vormt. Sprekers zijn wetenschappelijk medewerkers van het museum, wetenschappers uit de academische wereld of experts uit het vakgebied. Vanaf heden is inschrijving mogelijk voor een of meerdere college-reksen. Voor de tweede maal op rij hebben de deelnemende musea een gevarieerd en interessant pro-

gramma neergezet. In het Museon leren kinderen alles over de Romeinen: wat waren hun slimme uitvindingen en waar vind je die terug in onze tijd? Denk eens aan de wc waar je iedere dag op zit. In het Haags Historisch Museum en Museum de Gevangenpoort staan Haagse helden rond de Hofvijver in de schijnwerpers; hoe word je zelf eigenlijk een Haagse held? Museum Meermanno en het Kinderboekenmuseum bieden een collegereeks over boeken en verhalen; hoe komen wij aan ons abc, en wat is inktvraat nu eigenlijk? Kinderen kunnen zich via de website www.museumjeugduniversiteit.nl inschrijven voor een reeks van vier colleges. De kosten bedragen € 20,- voor de hele reeks. De eerste colleges beginnen in februari, maar inschrijven kan al vanaf nu. Voor meer info: www.museumjeugduniversiteit.nl. ●

De colleges voor kinderen gaan over leuke, gekke, bijzondere of interessante onderwerpen, waarbij de collectie van de musea het uitgangspunt vormt (Foto: pr).

Boekenmusea (5): Meermanno in Den Haag

20/08/2013 om 09:53 - Bijgewerkt op 26/08/2013 om 23:21

Museum Meermanno was ooit een geheimtip. Weinigen kenden de rijke verzameling. Nu verandert het Haags museum in dé pleisterplaats van de bibliofiel.

Aanbevelen Tweeten 8+1

Museum Meermanno-Westreenianum staat er in zo groot corps op de gevel dat het van honderden meters afstand te lezen is. Maar die vlag dekt de lading niet meer. Het museum in Den Haag is niet langer het pakhuis vol oude boeken en curiosa die Johan Meerman (1753-1815) en zijn erfgenaam, Willem Hendrik Jacob baron van Westreenen van Tielland (1783-1848), bij elkaar hebben gebracht. Vier jaar na de dood van de laatste werd de collectie onder zeer strenge condities voor publiek opengesteld, reden waarom Meermanno zich het oudste nog bestaande boekenmuseum ter wereld mag noemen.

Zeker, oude boeken zijn nog steeds te bewonderen in de schitterende negentiende-eeuwse bibliotheek. De oorspronkelijke ruimte is helemaal intact gebleven. Ieder moment verwacht je de eigenaar binnenkomen: even de antieke kachels oppoken, dan verder lezend in het 'Psalterium Benedictinum' uit 1459 of de 'Hypnerotomachia Poliphili' uit 1499. De collectie van de baron telde bij zijn dood meer dan twintigduizend handschriften en gedrukte werken. Het duurde dan ook 111 jaar - tot 1960 - voordat het boekenbezit in zijn geheel was gecatalogiseerd.

Ook curiosa zijn er nog genoeg. De brede collectie oudheden en kunstschaten heeft vooral een interessante collectie Egyptische oudheden - conform de egyptomanie die in het begin van de jaren 1800 in Europa heerste. De baron kocht uit de nalatenschap van Vivant Denon - de beroemde archeoloog die Napoleon vergezelde op zijn veldtocht naar Egypte - een fraai 'Boek van het ademen van Isis'. Het papyrus geeft de liturgie weer die moest worden gevolgd bij de dood van de priester Nespaoetitawi, die enkele decennia voor het begin van de jaartelling in Thebe leefde.

Toch zal het iedere bezoeker snel duidelijk zijn waarom het museum is omgedoopt in Museum Meermanno | Huis van het boek. Sinds Meermanno in 1935 door een wetswijziging de ruimte kreeg om af te wijken van de bepalingen uit Van Westreenens testament, heeft het een uitgebreide collectie boekbanden, ex-librisen, archieven van private presses en dergelijke bij elkaar gebracht. Maar dat bezit was tot voor kort alleen te zien in tijdelijke exposities. En dat is, eigenlijk pas dit jaar, veranderd. Het museum wil nu hét trefpunt van bibliofielen zijn.

Meermanno heeft daarvoor twee permanente ruimtes gewijd aan de geschiedenis van het boek sinds 1850. Een geeft onder de naam 'van lood tot led' in vogelvlucht een overzicht van alle veranderingen die de productie van boeken heeft ondergaan sinds de uitvinding van de met stoom aangedreven snelpers. Hoe beknopt ook, het museum vertelt een helder verhaal. En, belangrijker, het laat in een paar vitrines enkele hoogtepunten zien uit het werk van beroemde Nederlandse boekontwerpers zoals J.F. van Royen van uitgeverij De Zilverdistel en Irma Boom.

Het hoogtepunt van het nieuwe Meermanno is echter de Bibliotheca Thurokowaniana Minor, waarvoor vorige maand op de tweede verdieping terecht kantoren zijn leeggemaakt. Deze Bibliotheca is een kast waarin een klassieke bibliotheek is nagebouwd met bijna tweeduizend miniatuurboekjes. De boekjes zelf staan helaas achter glas, maar in drie vitrines liggen enkele mooie exemplaren - inclusief drukproeven van Columbus' 'De insulis inventis', die verzamelaar en uitgever Guus Thurok in 1991 maakte.

De veranderingen van het museum zijn ingegeven door druk van buitenaf. Om precies te zijn: van de overheid. Hogere eisen aan bezoekersaantallen en eigen inkomsten aan de ene kant en een lagere subsidie aan de andere kant hebben Meermanno gedwongen nieuwe wegen te bewandelen. Maar voor de bibliofiele bezoeker heeft dat alleen maar gunstig uitgepakt. Meermanno heeft hen naast de vaak interessante exposities - momenteel over vijfhonderd jaar militaire boekcultuur in Nederland - veel meer te bieden dan voorheen.

Maarten Dissing

Museum Meermanno | Huis van het boek is iedere dag, behalve maandag en feestdagen, geopend van 11 tot 17 uur.

LEES MEER

- Boekenmusea (1): het Hofwijck van Constantijn Huygens
- Boekenmusea (2): Museum Plantijn-Moretus in Antwerpen
- Boekenmusea (3): Dick Bruna Huis in Utrecht
- Boekenmusea (4): Timmermans-Opsomerhuis in Lier

VOLG KNACK.BE

op Facebook Vind ik leuk 69K

op Twitter @knack volgen

alsmede:

BOREX

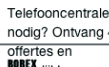
Offertes vergelijken

Telefooncentrale nodig? Ontvang 4 offertes en Borex vergelijk!

Telefooncentrale nodig? Ontvang 4 offertes en Borex vergelijk!

Telefooncentrale nodig? Ontvang 4 offertes en vergelijk!

Telefooncentrale nodig? Ontvang 4 offertes en vergelijk!

MEEST GELEZEN

- Nieuwe wending: 'Vermiste Boeing 777 is mogelijk ergens geland' (onderzoekers)
- Tobback: 'Dat N-VA tweederangskandidaat Homans lanceert, getuigt van weinig respect'
- Als dit filmpje niet zo hilarisch was, zou het bijzonder schokkerend zijn (VIDEO)
- Regering zet N-VA een hak: geen ruimte voor confederalisme
- Hoe Aalst van zijn inwoners tweederangsburgers maakt

BRANDVERZEKERINGEN met GENERALI

Generali brandverzekering: Een maximale bescherming voor u, uw gezin, uw spullen en uw woning!

Gratis prijsofferte

Generali Brandverzekering voor eigenaars

BRANDVERZEKERINGEN met GENERALI

Generali brandverzekering: Een maximale bescherming voor u, uw gezin, uw spullen en uw woning!

Gratis prijsofferte

Generali Brandverzekering voor eigenaars

BRANDVERZEKERINGEN met GENERALI

Generali brandverzekering: Een maximale bescherming voor u, uw gezin, uw spullen en uw woning!

Gratis prijsofferte

Generali Brandverzekering voor eigenaars

NIEUWSBRIEF

Mis niet langer het belangrijkste nieuws van de dag. Schrijf je in voor de nieuwsbrief.

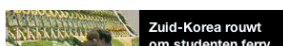
Uw e-mailadres

MEESTE REACTIES

- Tobback: 'Dat N-VA tweederangskandidaat Homans lanceert, getuigt van weinig respect' 276
- Peeters waarschuwt voor N-VA: 'Geen regering nodig die eerst een jaar moet studeren' 136
- Regering zet N-VA een hak: geen ruimte voor confederalisme 122
- Bourgeois: 'Het is niet uitgemaakt dat Homans minister-president voor N-VA wordt' 34
- De Wever en Magnette kruisen opnieuw de degens 26

RECENTE VIDEO'S

Meer video's >

Binnenkort zakenreis gepland?

Ontdek nuttige tips in het dossier zakenreizen.

Sponsored by:

Binnenkort zakenreis gepland?

Ontdek

Binnenkort zakenreis gepland?

Ontdek nuttige tips in het dossier zakenreizen.

Sponsored by:

Binnenkort zakenreis gepland?

Ontdek nuttige tips in het dossier zakenreizen.

The Book Collector

Editorial Board

NICOLAS BARKER OBE *Editor*, JAMES FERGUSSON *Deputy Editor*,
ALAN BELL, PHIL CLEAVER, ANTHONY S.G. EDWARDS, THEODORE HOFMANN,
STANLEY LANE, DAVID MCKITTERICK, JOAN WINTERKORN

VOLUME 62 NO 3

AUTUMN 2013

CONTENTS

PRINTING AND THE MIND OF MAN	371
NEW PROVENANCES FOR FOUR COPIES OF THE 36-LINE BIBLE <i>Eric Marshall White</i>	403
THE OTHER H.G. WELLS: Henry Gustavus Wells (1838–1922), Victorian Binding Designer <i>Gregory V. Jones and Jane E. Brown</i>	437
AN ENGLISH BINDING IN RECYCLED SEVENTEENTH-CENTURY LEATHER: English and Foreign Bookbindings 116 <i>Mirjam M. Foot</i>	447
JOLYON HUDSON: The Markham Interviews (New Series) 9 <i>Sheila Markham</i>	449
A MARTYR'S CALENDAR <i>James S. Dearden</i>	455
THE SULTAN'S BOATMEN <i>John Saumarez Smith</i>	461
THE MARK RUTHERFORD SOCIETY: Author Societies 19 <i>James Fergusson</i>	467
HARE AND HOUNDS IN THE LAKE DISTRICT: Biblio-vignettes II <i>Ann Baer</i>	471
NEWS AND COMMENT	
SALES	385
CATALOGUES	473
EXHIBITIONS	497
FROM THE ARCHIVE	507
OBITUARIES Edward Nairn, Patrick King, Dale Roylance, Richard Garnett, Esther Potter, Sophie Smith	513
BOOKS RECEIVED	515
BOOK REVIEWS <i>Ian Jackson, Nicolas Barker, David Pearson, Michael Wheeler</i>	529
NOTES ON CONTRIBUTORS	531
LIST OF ADVERTISERS	434
	369

NEWS AND COMMENT

the papers, we especially enjoyed David McKitterick's reflections on 'Dibdin's descendants: books and public imagination in the 19th century', Christopher de Hamel on Major Abbey (a long-standing friend of Tim's) and Tony Edwards's account of Tim as a collector of medieval manuscripts – not to keep, but to use as trades for his more central interests in the history of book collecting. Anthony Hobson provided a welcome account of the fifth Earl of Guilford, book collector and founding chancellor of the Ionian University, whose academic dress he designed and wore. David Pearson was acute on bindings that are not what they seem. The two days were also enlivened by a group of much younger collectors, giving accounts of their interests, all of them provoked by the existence at Cambridge of the Rose prize for student book collecting. Tim Munby would surely have enjoyed it all, and he would surely also have appreciated the several complimentary remarks on his handling and development of the great library of Maynard Keynes, now in King's, besides his innovative work to ensure that not just King's but the country at large sat up and took notice of the importance of ensuring that modern literary manuscripts remained in Britain.

JOS VAN HEEL'S retirement a few months ago from the Museum Meermanno (formerly the Meermanno-Westreenianum) was marked in a manner that is frequent enough, if none the less welcome: with a day of papers given in his honour by colleagues and others. These have been published, with an invaluable accompanying bibliography of his works – a list including so many contributions to the history of that remarkable library, as *Verzamelkoorts: de veelzijdige collecties van Museum Meermanno-Westreenianum* (price €14.95, from the library). Less usually, and with the generosity that has always characterised him, van Heel himself has contributed (literally, for its publication is his present to the library) a scrupulously annotated translation of J. W. Holtrop's introduction to his catalogue of the incunabula in the Royal Library at The Hague. The original, of 1856, is in Latin, and it still deserves careful reading. In van Heel's elegant translation there is now no excuse for not knowing about it. It is entitled *Jan Willem Holtrop on the Study of Early Printed Books from the Low Countries*, and is available from the library for €20.

THE QUINCENTENARY OF the printing of the first complete book printed in Amharic type, the *Psalterium Aethiopicum* printed at Rome

